

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

קרה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת קרח

- א מאתך היא מנוחתם - ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת
- ד ונחשב לכם - האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים
- ה מקום נתבצר - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה
- ה האזינה ה' תפילתי - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה
- ז מודה ועוזב ירוחם - ענין נפילת אפים ותפילת 'תחנון'
- ט שלא תעלה קנאת אדם - הקנאה מוציאה את האדם מן העולם
- יא קנאת סופרים תרבה חכמה - מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי
- יב ולא יהיה בקרח ובעדתו - הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה
- יט שברו על פי פעלו - עונש ושכר התלויים בענין המחלוקת
- כד יעזור עיני חכמים - המחלוקת מעוזרת עיני האדם
- כו אל תחד כבודי - בגנות המחלוקת אפילו בשהוא לשם שמים
- כט בלי מחזיק ברכה - הברכה והפרנסה תלויים במידת ה'שלום'
- לא נצור לשונך - בוחה של שמירת הלשון לטב ולמוטב

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - פרשת קרח

עליו לקנא קנאת ה' צבא-ות.... ומשם הדרך קרובה להדליק את האש הגדולה ולהבעירה בתבערת המחלוקת. ואילו היה מאמין באמונה שלימה שהכל משמים, היה מכיר שהוא וכל גורלו נתונים בידי הבורא יתב"ש, וכל מה שהצליח עד היום בפרנסה ושאר עניינים 'מחוט ועד שרוך נעל' אינו אלא כי הצליח ה' דרכו, ממילא לא היה מתפעל כ"כ בשאחרים מעוללים לו נזק צער וכו', שהרי אין דבר הנעשה מעצמו או ע"י איזה בריה שבעולם אלא 'כי הוא אמר ויהי, הוא ציוה ויעמוד'^ג.

ובך היה הרה"ק רבי שלום'קה מזוועהיל זי"ע אומר, יהודי החי מתוך אמונה בה' אינו פוגע בשום בריה שבעולם ואינו נפגע משום בריה שבעולם לא ברוח ולא בגשם. כי יודע הוא אל נכון שאין אדם נוגע במוכן

מאתך היא מנוחתם - ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת

פרשה זו יפה נדרשת (במדרש תנחומא, רש"י)^א - להרחיק אותנו ממחלוקת עד קצה האחרון, ובפירוש הזהירה תורה (יו"ה) 'ולא יהיה כקרח ובעדתו', האף אומנם שאין לנו כל שמץ השגה במחלוקת זו של קרח ועדתו, אך התורה כתבה כל דבר המעשה ללמדנו בינה במה שנוגע לנו, לדעת את הדרך נלך בה בכל עניני קנאה ומחלוקת. ותחילה זראש עלינו להידרש לתורת האמונה, כי כל ה'מחלוקות' והסכסוכים שיש בין הבריות שורשם בחוסר אמונה ובטחון. ואפרש שיחתי, כי הנה כל אדם דואג לעצמו ולפרנסתו, ומשמר על כבודו הרם והנישא כשומר על כתר המלך בכבודו ובעצמו... עתה, אם יבוא מאן דהו ויפגע בכבודו או יגע בפרנסתו, ואף אם רק 'נרמה' לו שכן היה הרי

א. אמרה נאה אמר מו"ח כ"ק אדמו"ר מזוטשקא זצוקללה"ה בביאור בקשתו של יעקב אבינו 'בקהלם אל תחד כבודי' (בראשית מט ו), וברש"י (שם, ובריש פרשתו) שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר 'שמו' על מחלוקתו. כי כידוע הרבה פעמים נסובה המחלוקת על השם של אבי השושלת, כל אחד רוצה את השם לעצמו, על כן ביקש יעקב אבינו 'לא יזכר שמי על המחלוקת'... שבהקהל קרח את הקהל אל מול משה ואהרן לא יחללו את כבודו שלא יתגודדו על שמו.

מענין לענין, עובדא הוה לפני כחמישים שנה, ברב חשוב ומפורסם שלאחר עלותו לעלמא דקשוט לא הגיעו בניו לעמק השוה בענין ירושתו... ופנו ל'דין תורה'... לילה אחד הגיע הרב בחלום הלילה לידידו ורעו - אחד הרבנים החשובים, וכה אמר לו, בכל פעם שמזכירים את שמי ב'דין תורה' שבין בניי הריני נע ונד במקום מנוחתי, וביקש ממנו שיפנה אל בניו - שיזהרו מלהזכיר את שמו בכל מהלך הדין תורה. אין צריך לומר שלאחר ששמעו הבנים את דבר החלום השלימו ביניהם, והכל בא על מקומו בשלום.

ב. ראשית דבר עלינו להקדים כי פשיטא ואצ"ל שאין לנו שום השגה והבנה בכל עניינו של קרח, ובאמת קדושתו שגבה למעלה למעלה, והיה מ'טועני הארון' - מדרגה שלא כל אחד זוכה לכך. וכך איתא מהאריז"ל (ספר הליקוטים תהילים סימן צ"ב) שלעתיד לבוא יעלה ויפרח בתיקון גמור, וכנרמז בפסוק (תהילים צב יג) 'צדיק כתמר יפרח' סופי תיבות קר"ח. מכל מקום התורה כתבה פרשה זו, כדי ללמדנו בינה והשכל את הדרך נלך בה בהתקרב אלינו ואפילו רק לתוך ד' אמותינו איזה ענין העומד בגבולה של מחלוקת, שנזהר לברוח ממנה ולהתחזק באהבת רעים.

ג. כך מבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדז"י זי"ע (ליקוטי דברי"ד"ה ויקח קרח) את הנאמר בפרשתו (טז א) ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, כי זו הייתה טעותו של קרח שדימה בנפשו אז מ'נעמט זיק אליין' - שאפשר לו לאדם לקחת שררה ומנהיגות לעצמו, ולא הבין ש'לך ה' הגדולה', ורק בידו לגדל ולחזק לכול, על כן הגיע עד היכן שהגיע וירד חיים שאולה.

ובזה מבאר את מאמר חז"ל (תענית כה). 'משמיא מיהב יהבי, משקל לא שקלי', שמשמים נותנים לו לאדם את הראוי והנקצב לו, אך 'מלמטה' - משקל לא שקלי, אי אפשר לאדם לקחת מאומה אם לא נתנו לו משמיא. ואי אפשר לו לקחת 'מקח לעצמו', בקנייני ממון, רכוש, שררה וכל דבר אחר. אלא הכל יבוא לידי כפי הקצוב לו בחשבון ממעל, ואף יעמיד זאת לנגד עיניו כי אי אפשר לבריה שבעולם לקחת מעמו את המגיעו, והקב"ה ישלים לו בהרחבה גדולה.

באר הפרשה - פרשת קרח

עליך טוב או רע זכו' וזכו' ב. הרי המאמין יודע אל נכון שלא מידי פלוני הביוון, ולא אלמוני קיפה את פרנסתו, לא ראובן קלקל לו את השידוך, ולא שמעון דיבר עליו סרה לעיני כל הקהל, לא לוי לקח לו את ה'עמוד' ולא יהודה הסתיר לו את 'אור החמה' בבניית המרפסת (הפחותה מד' על ד' אמות)... וכו'. כי כל אלו המעשים והמאורעות נעשו על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. ומה לו לאדם כי ילין על חברו'.

ובן איתא מהרה"ק ה'עבודת ישראל' מקאז'ניץ ז"ע (פרשת נח ד"ה אלה תולדות) דהנה מצינו שאצל המלאכים אין בהם לא קנאה ולא שנאה, הגם שהם

לחברו אפילו כמלא נימא (יומא לה:), ואי אפשר לשום בריה שבועולם לתת איזה דבר לרעהו ולא לקחת מרעהו אם לא ציווה ה' כי כך יהיה. אם בן, על מה יפגע בחברו (כתשובה - נקמה או עונש, על מה שעולל לו וגרם לו רעה) הרי חברו לא עולל לו מאומה. כמו"כ מה לו להיפגע ממנו אם לא רעהו הוא 'הפוגע', כי כל אשר עשה לו רעהו על פי מאמר ה' היה".

אם אתה עושה בן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. כי כאשר אי מי קילל אותך או ברכך, הויקך או הועיל לך ברוח בגוף בנפש ובנשמה, ביזה אותך או לאידיך כיבר אותך, העניק לך או לקח ממך, דיבר

כך היה הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע מבאר (הובא באמרי פנחס השלם, שער עבודת ה' אות סב) את דברי הגמרא (חגיגה ד.) 'איזהו שוטה המאבד מה שנותנים לו', איזהו שוטה מי הוא 'שוטה', המאבד את הידיעה, שכל אשר לו הוא רק מה שנותנים לו מן השמים, ואין האדם קונה ומשיג מעצמו מאומה, כי הכל בא אך ורק מהבורא ית' שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

ד. שמעתי מאחד מחשובי הרבנים מגדולי מרביצי התורה בעיה"ק ירושלים לבאר את הנוסח שאנו אומרים בזמירות למוצש"ק 'זרענו וכספנו ירבה כחול', מה ענין זה לזה. וביאר בדרך משל לשני ידידים מנוער שלמדו יחדיו ב'תלמוד תורה' ומשם בישיבה וכו'. לאחד מהם נולדו ח"י (18) צאצאים בליעה"ר, שכל אחד מהם בנה בית בשעטומ"צ והוליד לא פחות מט"ו (15) עד י"ז (17) צאצאים, ואף 'תולדותיהם כיוצא בהם'. לעומתו עמד רעהו בקושי עם בן יחיד ובת יחידה שנולדו לו בהפרש שנים רבות בין זה לזו, ואף בניו הלכו בדרכיו וכו"ב לגבי דור השלישי. נמצאו השניים עומדים כשהם מתקרבים לשנת התשעים - לזה כשלושת אלפי צאצאים, ולרעהו כשני מניינים צאצאים ותו לא מידי... וכי יעלה על הדעת לומר שזה נטל מזה... והרי אפילו השוטה לא יאמר שבא זה ולקח צאצאיו הרבים ממכסתו של ידידו מנוער...

ובזה יתבאר ה'סמוכים' שבין 'זרענו לכספנו' - כי כמו שבזה לא תאמר שאחד נטל וחסף משל רעהו, ובוודאי שאין ריבוי בניו של פלוני באים לו 'על חשבון רעהו'. כיו"ב ממש לענין 'כספנו' אין מקום לחשוב ולומר כי ריבוי של האחד בא לו על חשבוננו של השני.

ה. סיפר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע על שני צדיקים קדושי עליון שלימים גבה טורא ביניהם על עניינים נעלים ורמים. שלח אחד מהם שהיה ידוע בגאונותו הכבירה יותר מרעהו מכתב אל הצדיק השני וכתב לו 'הידעת לספור כל אותיות שבתורה... הידעת לספור כל אותיות שבש"ס, ספרא, ספרי, מכילתא... הידעת לספור כל אותיות שברש"י... אם לאו כלך לך ומה לך כי באת לחלוק עלי'. שלח לו הצדיק השני במענה לאמר 'אודה ולא אכחיד כי אכן לא ידעתי לספור כל זאת, אך ידיעה אחת ידעתי - 'ידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ועל הארץ מתחת אין עוד', וחוששני שידיעה זו לא ידע מר... (דברי תורה פר' בראשית).

ו. ואכן, כאשר יחיה באמונה זאת - וכל ה'הלוק ילך' שלו יהיה עפ"י 'דרך האמונה' יחסוך מעליו כל צער וכאב לב הבא לאדם מ'קנאה תאוה וכבוד'. כי באמונתו יודע הוא א. שאין יכולת ביד בריה בעולם לקחת מעמו מאומה, ובזה יחסוך מעצמו את הקנאה, שהרי כל אשר לרעהו אינו על 'חשבוננו', ואם ירצה הקב"ה יעניק לו פי אלף ככה מבלי שיצטרך לקחת מאומה מרעהו ה'מצליח' והעשיר. ב. עוד ידע שאין ביד בריה בעולם לתת לו מאומה (רק בציווי ה' ניתן לו) ובזה מונע מעצמו רדיפת הכבוד, כי גם ה'כבוד' ביד ה' הוא. ג. אי אפשר לו לקחת לעצמו איזה הנאה אם איננה קצובה עבורו מן שמיא, ובזה חוסך את התאוה.

וכך מתאמרא משמיה דהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, שהנמצא בהאי עלמא ורואה שיש מנהיג לבירה - אי אפשר שיקנא בחברו, או יתאוה לדבר גשמי, וכן לא ירדוף אחר הכבוד, כי יודע הוא שאין עוד מלבדו, ומה שיש לזולתו או שאר תאוות אינם אלא פרי הדמיון, כי אי אפשר שיגיע לאדם יותר מכפי הנקצב לו מלעילא. וזה פירוש דברי

ואף אם 'נראה לעיניים' שפלוני עשה לו מטוב ועד רע, יבין כי הוא שלוחו של השי"ת ולא מעצמו עשה את הדבר הזה כדאיתא ב'ספר התניא' (אגרה"ק כ"ה), וז"ל (בשינוי קצת). אמרו חז"ל כל הכועס כאילו עובד עכו"ם. והטעם מובן ליודעי בינה, לפי שבעת כעסו נסתלקה ממנו האמונה, כי אילו היה מאמין שמאת ה' הייתה לו זאת, לא היה כועס כלל, ואף שחברו שהוא 'בעל בחירה' מקללו או מכהו או מויק ממנו [ואכן, מויק זה יתחייב בדיני אדם ובדיני שמים על רוע בחירתו], אעפ"כ על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים למקום. ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' המחייה אותו, וכמו שאמר דוד המלך בעת ששמעי בן גרא קללו 'קללה נמרצת' - ה' אמר לו קלל' (ש"ב פו י). והיכן אמר ה' לשמע' (והרי לא שמענו מעולם ששמעי בכלל נביאי ה' היה), אלא שמחשבה זו שנפלה לשמע' בלבו ומוחו - מאת ה' באה לו. ורוח פיו המח' כל צבאם החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו ית' רגע אחד מרוחו של שמעי לא יכול לדבר מאומה, ולזה נחשב ש'ה' אמר לו קלל' (ועיין עוד ב'חינוך' מצוה רמא בשורש איסור 'לא תקום').

כוחות מתנגדים זה לזה, שמיכאל ממידת החסד וגבריאל ממידת הגבורה, והטעם בזה, כי המלאכים מתבוננים ומכירים במי שנותן להם את כוחם ומהותם, והיינו שהן החסד והן הגבורה בא להם מכוחו של קוב"ה. 'כי אין המחלוקת רק (בנפרדים) למטה, שכל אחד מתנשא לומר אני אשתרר מחמת חכמה שבקרבי או איזה מעלה אחרת שיש בי, וכל זה כיוון שמועים מדרך האמת ושוכחים כי היוצר הוא הנותן להם כח לעשות חיל, ומשום זה תהיה 'קנאת איש ברעהו' - כשרואה שלו חסרו כל אלו הדברים לכן מקנא בו ושנאה נפשו את חברו, אך המאמין בהאי עלמא (כדוגמת המלאכים בשמי מעל) שהכל בא בחשבון מדוקדק מן שמיא אין בו כל קנאה וכל קטטה.

ויזכור את דברי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע (ב'הנהגות' שלו), וז"ל. להיזהר מכעס, וטוב לזכור כי הכל מהבורא ית', כדאיתא (חולין ז:) אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, ואפילו מבעל בחירה. וכאשר האדם חי באמונה שאין דבר הנעשה שלא בהשגחה העליונה יהא נקל בעיניו להתגבר על מידת הכעס, שהרי מאמין בכל ליבו ונפשו ששום אחד לא פגע בו והויקו, ואף הוא לא הפסיד לעצמו על ידי רשלנותו וכדומה, אלא הכל היה כפי אשר נגזר משמיא'.

המשנה (אבות ד' כא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם', כי השקוע בג' דברים הללו סימן הוא שאיננו חי כלל בהאי עלמא (באור האמונה), כי אם בעולם הדמיון והכזב.

וכבר ביאר הרה"ק מקאברין זי"ע (הובא באמרות משה ערך טהרת המידות) את הנאמר בקרא (תהלים לג ח) 'ממנו יגורו כל יושבי תבל', והרי מצינו הרבה מ'יושבי תבל' שאינם יראים את ה', והיאך אמר ממנו יגורו כל יושבי תבל. ומבאר, עפ"י דברים אלו, כי 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם' נמצא שאיננו בכלל 'יושבי תבל'...

ז. ומתוך אמונת איתן יסבול כל אשר יבוא עליו, ומצינו נפלאות בשבחה של 'סבלנות' (לסבול ולקבל את הנהגת הבורא עמו מתוך אהבה ושלוות הנפש) בביאורו של הרה"ק החת"ס זי"ע (ברכות לב. חולין פו.) על דברי הגמרא (תענית כה.) שזוגתו של רבי חנינא בן דוסא בכתה בפניו על מצבם הדל, התפלל ר"ח ויצתה כמין פיסת יד והושיטה לו רגל אחד משלחן של זהב, בלילה ראו בחלום שכל הצדיקים אוכלים לעתיד על שולחן של זהב עם ארבע רגלים, ואילו הם יושבים על שולחן עם שלוש רגלים (עיין בגמרא דידן שהראוהו שלכולם יש ג' רגלים ולהם רק ב'), מיד הבינו שרגל זו שניתנה להם היא אחד מרגלי שולחנם לעולם הבא, ביקש רחב"ד רחמים שיחזרו לקחת מהם את הרגל, ואכן הרגל נלקחה מעמו בדרך נס. ומבאר ה'חתם סופר' ששלשה רגליים מכוונים כנגד ג' עמודי עולם, תורה, עבודה וגמילות חסדים, ורגל הרביעי מורה על עניין הסבלנות ומידת ההשתוות כי מידה זו היא אחת מעמודי ומעמידי עולם, ולכן כשלא סבל את מצבו וביקש שימתיקו לו את דינו ונתנו לו 'זהב' כראוי לו, ממילא נחסר משולחנו רגל הד', כי הוא כנגד מידת הסבלנות, ומשהבין כל זאת חזר לסבלנותו, וחזרה הרגל לשולחנו. ומכאן למדנו על רום מעלת הסבלנות, שהרי היא שווה בערכה לתורה ולעבודה ולגמילות חסדים, והעולם עומד עליה כמו שעומד על אותם ג' דברים.

ח. וכן איתא במדרש גבי יוסף הצדיק ואחיו שבטי קה (בר"ר וישב פד יח) 'כשרצית נתת בלבם לאהוב וכשרצית נתת בלבם לשנוא'. כי 'ה'אוהב' אינו אוהב מעצמו אלא הקב"ה נותן בלבו לאהוב, וגם 'ה'שונא' אינו עושה זאת אלא כי כן גזר המלך ב"ה.

באר הפרשה - פרשת קרח

שאינו מקבל שלום בכל יום כאבא אומנא, אמרו לו מן השמים, לא תחלש דעתך - 'לא מצית למעבד בעובדיה (פי' לא תוכל לעשות כמעשיו) של 'אבא אומנא' כמבואר שם בגמרא שפעל גדולות ונצורות בשמירת קדושתם של ישראל, ע"כ דברי הגמרא. יש שפירשו לא מצית למעבד בעובדיה, כי לכל יחיד ויחיד תפקיד אחר בעולם, אביי מאיר את העולם בתורתו, ועל זה קיבל פריסת שלום בכל ער"ש, ואילו אבא אומנא שהיה 'רופא המקיז דם' - ובעבודתו שמר על גדר הקדושה על זה קיבל שלום בכל יום, אמנם, אם יעזוב אביי את דרכו וילך לעשות כמעשי אבא אומנא אזי יפסיד מלהיות אביי, ואף להיות כאבא אומנא לא יגיע. כי רק מן המקום שיועד לאדם מן שמיא משם יגיע לשלימותו.

ובך איתא מהרה"ק הרבי ר' בונים מפשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק בפרשתן, ח) שקרח רצה להתפלל ב'קודש הקדשים' ככה"ג, ונעלם ממנו אשר אותה תפילה יכולים ממש להתפלל בכל מקום שבעולם (אף שבוודאי חשיבות מיוחדת יש להם למקומות הקדושים' מ"מ כשנודמן לו שאי אפשר לו לעזוב את ביתו ומקומו, ידע שאותה תפילה אפשר לו להתפלל ולפעול ממקומו)⁸⁸.

ונחשב לכם - האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים

עוד למדנו מפרשתא דא, כי הקב"ה שברא עולמו לא חיסר בעולמו כלום זכרא בו בריות טובות, ולכל בריה זכריה הועיד את תפקידה ושליחותה בעולם הזה, ועל כל אחד לעבוד את ה' על מקומו ומכוננו, והאדם הפשוט הממלא את שליחותו בעולם חשוב הוא לפני בורא עולם כאדם הגדול בעבודתו הגדולה⁸⁹. וכמו שאמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע אם היה קרח יודע שאפשר לעבוד את ה' בהיותו תחת ה'פיעטליק' (תנור החימום בבתי"ג וביהמ"ד, ולאחריו היו יושבים כל החלשים' שבעם) ועבודתו תחשב בעבודת הבהן גדול בהיכנסו לפני ולפנים לא היה מתחיל כלל וכלל במחלוקת, ומה שחלק על משה ואהרן היה רק מחמת שדימה בנפשו, שיש הפרש וחילוק בין עבודת הגדולים לעבודת הקטנים.

ובך איתא בגמרא (תענית כא:) אבא אומנא (שהיה רופא מקיז דם) היה מקבל 'פריסת שלום' מן השמים בכל יום, לאביי הייתה פריסת שלום זו בכל ערש"ק, ולרבא כל ערב יוה"כ, חלשה דעתו של אביי על כך

ט. ואכן, גם הנבחר לגדולה אין לו במה להתגאות מכמה טעמים. א. כי מי אמר לו שהוא גורם נחת רוח לבורא עולם יותר מהאיש הפשוט. ב. כמו שאמר הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע על הפסוק בפרשתן (יח כז) 'ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב'. כי כמו שחלק התבואה הנבחרת להיות קדושה בקדושת תרומה לא תתגאה על חברותיה שנשארו חולין, אחר שיודעת כי לא מחמת שום יחוס וחשיבות בעצמותה נתקדשה בקדושת תרומה, כך לדידן - ונחשב לכם תרומתכם, שיהיה חשוב בעיניו ההתרוממות מעל אחרים אם בתורה אם בעבודה, כאותה תרומה של דגן מן הגורן וכמלאה מן היקב, כי גם זה אינו אלא כי בו בחר ה' ולא מחמת איזה מעלה שיש בו, רק כי כך עלה ברצונו הפשוט.

י. בדרך זה ביאר הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע הטעם שנעשה נס במטהו של אהרן 'ויוצא ציץ ויגמול שקדים' (יז כג), שבא הקב"ה לרמוז בזה, שהנה בכל עץ יש ענפים ופירות, ואין נאכלים אלא הפירות, אך מעולם לא שמענו שיטענו בני העולם לאמר, אם כן שאין צורך בענפים מדוע בראם הקב"ה... אלא שכך הוא דרך הוצאת הפרי, כאשר העץ יונק את המים שבארץ על ידי השורשים שבקרקע, ועובר הלחלוחית דרך הגזע והענפים עד שמגיע אל הפרי, וכולם שווים לטובה. וכך הראה הקב"ה כנגד טענת קרח שרצה להיות כהן גדול בדייקא, שיש לו להקב"ה צורך גם ב'ענפים ובפרחים' ולא רק ב'שקדים'...

יא. בדרך זה ביאר הגאון רבי שניאור קאטלער זצ"ל ראש ישיבת ליקוואד מה שנאמר ב'תהילים' בפרק שירם של 'בני קרח' (מזמור מח) 'דמינו אלוקים חסדך בקרב היכלך' (פסוק י), שדימינו בנפשנו שניתן להשיג גדלות הבורא ית' רק בקרב היכלך - בקדש הקדשים, על כן ביקש קרח כהונה גדולה שיוכל להיכנס לפני ולפנים, אמנם לבסוף חזרו בתשובה והבינו טעותם כי האמת היא כהמשך המזמור (פסוק יא) 'כשמך אלוקים כן תהלתך על קצוי ארץ', שאין צורך להגיע ל'קרב היכלך' דייקא אלא ניתן להשיג תהלתך בכל קצוי ארץ, ואפילו במקומות הרחוקים ביותר... וזהו שאמרו (סנהדרין קי.) 'מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה', ללמד שאפילו אם נמצא האדם בגיהנם יכול לומר שירה ולעבוד את השי"ת, כי 'אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך' (תהילים קלט ח).

ימנע איש מלהתקרב לעבודתו יתב"ש אף אם הוא מלא בושא וכלימה על חטאיו, כי אדרבה, משם יתקרב לעבודתו יתב"ש".

ביוצא בדבר, אומרים משם הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע לבאר הטעם שאומרים 'למנצח לבני קרח מזמור' לפני תקיעת שופר בראש השנה, שכשאנו עומדים בעת התעוררות התשובה קודם התקיעות פעמים שמתוך 'חשבון נפשו' בא האדם לידי יאוש כי אבדה תקוותו ומחליט שלא תועיל לו התשובה, לכן מזכירים לו את 'בני קרח' שכבר נבלעו באדמה וברגע האחרון הרהרו בתשובה, וזכו ש'מקום נתבצר להם בגיהנום' (סנהדרין קי:), ומהם ילמד כל איש ישראל, שאף אם הוא כבר בתוך האדמה עדיין בידו לשוב אל קונו ולהתרצות לפניו".

האזינה ה' תפילתי - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה

בפרשתן (טו טו), 'אל תפן אל מנחתם', ובראשונים ביארו (עי' רמב"ן) ש'מנחתם' הכוונה 'תפילתם', כלומר, שמושה ביקש מלפני הקב"ה שלא יקבל את תפילתם של קורח ועדתו החפצים לשמש ככהן גדול. והמתבונן ישתומם, הנה בא לו קרח ומערער את אמונת ישראל במושה רבם, גם זורע חורבן רב בעם בני ישראל, מחרחר ריב עם משה ואהרן קדושי ה', ואחר הדברים האלה, עדיין חושש משה רבינו שהקב"ה יקבל את

מקום נתבצר - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה

בפרשתן (טו ה), 'בוקר וידוע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו'. וצריך ביאור מדוע ציווה עליהם להמתין עד ה'בוקר' ולא נתן להם להקריב מיד את הקטורת, ומבאר הגה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ד"ה ולא יהיה בקרח) שכל אלו ראשי הסנהדראות היו צדיקים, וידע משה שבעלותם על יצועם יעשה כל אחד מהם 'חשבון נפשו', אז יבינו גודל וחומר המכשול שנכשלו בו, וישבו בתשובה שלימה לפני הבורא. אכן, כך הווה, הם ערכו 'חשבון הנפש' אלא שנתמלאו בושא וחרפה, והחלו לחשוב באיזה פנים נשוב אל ה' - כבר אבדה תקוותינו, והעדיפו למות מאשר לחיות. אבל באמת השי"ת ידו פשוטה לקבל שבים, ולא היה להם לדאוג בשביל זה, דאדרבה מה שמרניש בלבנו בושא וכלימה על רוע מעלליו זהו בעצמו עיקר התשובה, וארו"ל (ברכות ז.) 'טובה מרדות אחת בלבנו של אדם', והוא גופא הכנה לעבודת הקודש".

וזוהו שאמרה תורה (יג ג) שיקח 'את מחתות החטאים האלה בנפשותם', שטעו טעות מרה, ורצו למסור נפשם שלא לחיות יותר בזה העולם, מתוך טעותם כי בלתי תקוותם. ועשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח זכרון לבני ישראל - שיזכרו זאת לדורות עולם, ולא

יב. הנה בגמ' (חגיגה יד: טו:) האריכו הרבה בענייניו של אלישע בן אבויה וחטאיו, ומובא שם שיצאה בת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר, והוא הנקרא 'אחר' בכל מקום, ולכאורה צ"ב, מדוע נבחר כינוי זה דייקא לתאר אותו ואת מהותו, אלא, שבזה מלמדים אותנו שכל איש יהודי בתוככי נפשו ונשמתו טהור וקדוש הוא, וכל מעשיו הרעים אינם אלא כמעטה חיצוני העוטף אותו, ועל כן נקרא שמו 'אחר' כמי שאומרים אין זה 'אלישע' אלא איש 'אחר' הוא, כי אלישע הוא טהור וצדיק... והדברים אמורים אפילו באלישע בן אבויה שהרבה לחטוא ולפשוע, וכל שכן בשאר כל אדם מישראל.

יג. כתב הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (פורים ח) בשם הרה"ק הרבי ר' בונים זי"ע דלכן אמרינן 'הרוצה בתשובה' ולא 'המתרצה בתשובה', כי אין כוונתנו לומר שהקב"ה מתרצה לאדם כששב בתשובה, אלא שמעיקרא רצונו בתשובה, ואף החטא עצמו היה ברצון הבורא בכדי שיוכל לשוב בתשובה עליו (ולכן זדונות נעשים כזכויות).

יד. בספר 'מרגלית הים' (סנהדרין קט: אות ד) הביא שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר בשם אביו הרה"ק מהר"י זי"ע מדוע ביקש משה רבינו שירדו חיים שאולה, וכי חלילה רצה לנקום בהם שייתסרו ביסורים (כי החי מרגיש בייסורים), אלא, שמושה רבינו חס על כל נפש מישראל, לבלתי ידח ממנו ידח, וכל עוד שנשמתו באפו בידו לשוב בתשובה שלימה, על כן ביקש שישארו בחיים.

ובזה ביאר הרה"ק מטשעכנאו זי"ע (שש"ק ח"א ו בשמו) היאך אמר משה רבינו (טז כט) 'אם כמות כל האדם ימותון אלה (הרי זה סימן ש)לא ה' שלחני', והלא יתכן שיחזרו בתשובה וממילא לא תפתח הארץ פיה, וכי נאמר אז ש'לא ה' שלחני'. אלא ביאורו, דלכן דייק 'אם כמות כל אדם ימותון אלה', שהרי 'בעל תשובה' נעשה כתינוק שנולד, וכאיש אחר הוא, א"כ אם ישבו בתשובה אין זה נחשב ש'אלה' האנשים ניצלו, כי אנשים ובריות חדשים הם.

באר הפרשה - פרשת קרח

תפילתו ויתן לו את הכהונה הגדולה, בשעה שכתר כהונה ניתן לאהרן הכהן עפ"י דין ובציווי ממעל. אלא, מכאן נראה עד כמה מגעת כוחה של תפילה^{טו}, שאיננה תלויה במצבו של האדם, ואף אם הרבה לחטוא ולפשוט

עדיין יש כוח רב בשמי רום למוצא פיו בעבודה שבלב זו תפילה, עד שהוצרך משה רבינו לעמוד ולבקש מהבורא אל תפן אל מנחתם אל תט אונך לשמוע לתפילתם של רשעים (ראה אור יחזקאל ח"ה עמ' רפ) ^{טז}.

מה רבה מעלת המתחדש בכל עת ושעה, מעשה (שלא היה) באיש עני ואביון מבני ירושלים של מעלה, שקבע לעצמו 'מנהג' – לחזר אחרי 'ברכת שהחיינו', ועל אף שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו היה הופך עולם ומלאו ומקמץ מפתו הדלה, ובפרוטות שאסף היה קונה בכל עת ועונה פירות חדשים ומברך עליהם 'שהחיינו', לצורך כך, היה מבקר דבר יום ביומו בחנויות הפירות ומברר האם הגיע איזה פרי חדש בשעה טובה ומוצלחת... המוכר שהיה מבני ישמעאל והכיר את ה'עני' אשר לפניו תמה פעם בפניו, מדוע הנך ממחר לקנות את הפירות מיד כשהם 'יוצאים' לשוק ומחירים עדיין מרקייע שחקים, וכי לא עדיף היה שתמתין חודש או שניים, אז יתרבה שפע הפירות ויתמעט המחיר עדי ארץ, הלה ניסה להסביר לערבי שהוא חפץ בכל מאודו לברך 'שהחיינו'... אך פשיטא שלא קלט המוכר הערבי מאומה.

ויהי היום, 'שמועה טובה תדשן עצם' - לאזני היהודי באה הידיעה שבס"ד הגיע פרי הנקרא 'מנגו' (מאנגא) אל החנות... מיהר הלה כחץ מקשת לתוככי החנות ודרש מעם המוכר הבה לי 'מנגו' להחיות נפש... קראו המוכר והכניסו לחדר הפנימי, הרים כמה אבנים מהארץ (בלטות), והראהו מונחים שמה חבילי שטרות לרוב בשווי רבבות אלפי זהובים, ואמר לו, שמע נא, זה 'חלקי מכל עמלי' בהחזקת החנות עשרות שנים, ואעפ"כ לא אניח לעצמי לקנות מנגו מחמת יוקר המאמיר בתחילת זמן הפרי, אלא אמתין זמן מה 'עד יעבור זעם'.. ורק כשיגיע העת שיהיה המחיר 'שוה לכל נפש' או אז אקנה ואוכל מפירות אלו, כיצד עני מרוד שכמותך מסוגל לרכוש מנגו בכסף מלא כאילו היו יהלומים... הפעם כבר לא ניסה היהודי ללמד לו 'סודות' השהחיינו... אלא קנה פרי אחד או שניים, ושב לביתו שמח וטוב לב, ובירך לאלוקים בקול רם וגדול שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה.

ביום מן הימים יצא קול הברה בעיר כי זה הערבי נפח את נשמתו, ויורשיו מעמידים למכירה את החנות עם כל הפירות שהורישם אביהם, זכר העני כי אוצר גדול מוטמן מתחת לפני הקרקע, מיהר ללוות ממון ודמים מכל מכריו בעלי ה'גמחיים', קנה את החנות, ואכן זכה בכל ה'אוצר' שהראהו הערבי לפני כמה שנים, ובבת אחת עלה מבירא עמיקתא לאיגרא רמא כשהוא זוכה לעשירות מופלגת. וכל זה בא לידי בזכות מנהג טוב שהיה לו בחיבוב ברכת שהחיינו. וכשנתבונן קימעא במעשה זה נראה כי יש בו 'משל' ומוסר השכל לדרך החיים של איש יהודי. שהנה אמרו חז"ל (בר"ר א א) שהתורה נקראת 'ראשית' וכן ישראל נקראו 'ראשית', וביארו צדיקי הדורות כי 'שם' זה מורה על מהותם של בני ישראל, אשר יש בכוחם תמיד להתחדש ולהתחיל מ'בראשית', להניח את כל העבר מאחוריהם ולחדש כנשר נעוריהם, ובכל עת יעמידו רק את ההוה לנגד עיניהם, ולברך שהחיינו על הזמן החדש ועל מציאותם החדשה כקטן שנולד דמי. אלא, שהדבר קשה וכוון ב'דמים מרובים'... מה יעשה איש יהודי החפץ להתקרב אל קונו, לא ישגיח בכל הקשיים, ויקיים כל מצוה ומצוה כאילו זו לו פעם הראשונה בחייו. אמנם ה'ערבי' הוא היצר הרע מנסה למנוע מיהודי להתחדש, ואומר לו 'מה העבודה הזאת לכם', מדוע תתאמץ כל כך, המתן קימעא, ותקיים המצוה בעייפות, מתוך עצלתיים ורפיון ידיים כמצוות אנשים מלומדה... אמנם סופו של דבר, 'המקפיד על שהחיינו' – זה המתחדש בכל עת ובכל שעה לעבודתו ית"ש, ללמוד את התורה כאילו היום ניתנה מסיני ולקיים כל מצוה בהתלהבות מחודשת הרי מובטח הוא כי 'ימצא אוצרות מלכים', כי בנפש כל יהודי טמונים אוצרות שלא יסולאו בפז, ואין נצרך אלא לגלותם... וההתחדשות היא היא המעוררת כל אותם אוצרות והארות נפלאות.

טו. יש שביארו, שלכאורה לפי הדקדוק היה לו לומר 'נסו מקולם' ולא 'לקולם', אלא, שמרמז על ענין התפילה, להיכן מנוסת היהודי - לקולם, היינו לקול התפילה, כי שם היא מנוסתו ומפלט לו. ואכן 'לקולם' עולה בר"ת למנצח לבני קרח מזמור.

טז. מעשה נפלא בענין התפילה שמעתי לספר על יהודי נכבד וחשוב בשם ר' קלמן שהיה מיוצאי אונגריין (הונגריה), שבימות המלחמה בשעה שנכנסו הרשעים ימ"ש לעירם והחלו לשלח ל'עבודה' את בעלי הכח - מבני י"ח שנים (עד בן 55), והזקנים והילדים אחת דינם רח"ל... הרשע קבע מוט בכותל והורה לכל לעבור בסמוך למוט, כל מי שהגיע בקומתו לגובה המוט סימן שכבר מלאו לו י"ח שנים והוא ראוי לעבודה, ואלו הנמוכים יותר הופנו לעבר השמאלי,

מודה ועוזב ירוחם - ענין נפילת אפים ותפילת 'תחנון' בפרשתן (מז כב) 'ויפלו על פניהם' וגו' י"ח. ומבאר רבינו בחיי ש'נפילה' זו היתה לצורך תפילה, ומבאן מקור וסמך למנהג נפילת אפיים בתפילה י"ח. ומרחיב רבינו בחיי בשורש מהות נפילת אפיים שיש בזה שלוש כוונות, וז"ל, האחד למורא השכינה, והשנית להראות צער והכנעה, והשלישית להראות אסירת חושיו וביטול הרגשותיו, ומאריך לבאר כל טעם וכוונה. מורא השכינה - כי כיסוי הפנים הוא מדרכי הבושה והצניעות, ומאחר שהמתפלל צריך להיות 'שכינה כנגדו' ובענין שנאמר (תהלים מז ח) 'שויתי ה' לנגדי תמיד', על כן תקנו הז"ל

זכר הובא בשם 'ספר העיקרים' (מאמר רביעי פרק ט"ז) שהתפילה מועילה לכל אשר בשם ישראל יכונה אפילו פחות שבפחותים, וראייתו ממנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה רשע גמור ולא היה מי שהמרה את פי ה' והפליג בעוול כמוהו לא לפניו ולא לאחריו, ואף על פי כן נאמר בו (דה"י ב, לב יב-יג) 'וכהצר לו חילה את פני ה' אלוקיו ויכנע מאד מלפני אלוקי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו ה', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו, ולמרדנו מבאן שאף אם יהיה המתפלל בתבלית הרוע כמנשה הרי הוא מוכן לקבל החסד על ידי התפילה".

כמוכן שהנערים בני ט"ו - ט"ז היו מהלכים על קצות האצבעות בכדי להגביה קומתם עד גובה המוט. ר' קלמן הנ"ל היה נמוך והפנו אותו לצד שמאל בדרכו האחרונה... ביחד עם עוד קבוצת נערים, והנה בדרכם על הרכבת לאושוויץ נענה אחד מהם והכריז בקול רעש גדול, הבה ונזעק יחדיו לאבינו שבשמים שיציל אותנו ממוות לחיים, ופתח בזעקות ב'שיר המעלות ממעמקים' מתוך בכיות נוראות ותעל שוועתם השמימה. משהוכנסו לתוך תאי הגזים וכבר... מה עשה הקב"ה, באותו רגע שרצו להרגם נגמר הגז ולא היה סיפק בידי הרשעים להוציא זממם לפועל, והוציאו אותם חוצה ונשאר בארץ החיים, וכל ימיו היה רבי קלמן רגיל לומר שהוא חי 'ממעמקים'...

יז. כאן המקום להזכיר את דבריו הנוראים של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע (אמרי פנחס השלם שער תורת האדם נ) על איש יהודי בשם ר' דב כהן שנפטרו לו כמה מבניו, ואמר לו הרה"ק ז"ל. 'מיינער' איך בעט דיר, וויא לאזט מען קינדער שטארבן, דו גלייבסט עס נישט אז דער גרעסטער רשע - אז ער שפארט זיך צום אייבערשטיין קען ער ביי איהם אויס בעטין וואס ער וויל, עכ"ל, (ובלה"ק -) יקירי, היאך הנך נותן לזה להמשיך - שימותו הילדים, וכי אינך מאמין שאפילו הרשע הגדול ביותר - אם אך יפציר בתפילה לפני ה', אפשר לו לפעול אצלו כל אשר ברצונו. נוראות אמר הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע, 'מי שאינו יכול ומסוגל להתפלל גם אחרי שעבר ונכשל בעבירות החמורות שבתורה, ולשפוך שיחו גם אז לפני הקב"ה כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו, עדיין לא דרך על מפתן העבודה' (תורת אבות 'תורה ותפילה').

יח. אצל הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע היה 'בעל תפילה' בשם 'ירוחם', בין החסידים היה חסיד שנפשו איוותה גם כן לגשת על העמוד, שאל החסיד את הרבי, וכי מאחר שאינני נקרא בשם 'ירוחם' אינני רשאי לגשת לפני העמוד... אמר לו הרבי, אם תהיה מודה ועוזב אף אתה תהיה ירוחם, ותוכל לגשת לפני העמוד.

יט. בימי הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע דר יהודי בכפר הסמוך לבעלזא והחזיק למחייתו בית מזיגה (קרעטשמע) שם היו מתכנסים גויי הארצות ושותים עד כדי שכרה ועד בכלל. באחת הלילות כשרצה היהודי לסגור את ה'קרעטשמע' בלילה ביקש מכולם לשוב לבתיהם, ואכן יצאו הכל חוץ מאחד אשר היה שיכור כלוט, והורה לו את הדרך חוצה, אך הלה לא ידע להבדיל מימינו ומשמאלו, ונתקע ברגל השולחן ונפל ארצה ונחבט ראשו בקרקע, ועד מהרה היה ללא רוח חיים. נבהל האיש מאוד, שהנה יאשימו אותו בהריגת הגוי שמת אצלו בחנותו, מה עשה, החיש פעמיו אל הרה"ק מבעלזא, ובאישון ליל נקש על דלתות ביתו, ומשהכניסו הרבי גולל לפניו את צרתו ואת הסכנה המרחפת על ראשו ועל ראשם של כל יהודי המחוז (גאליציע), שהרי שונאי ישראל ימצאו בזה שעת הכושר לפרוע בהם פרעות. אמר לו המהר"י שוב לביתך, עמוד על יד ה'פגר' ואמור את תפילת 'והוא רחום' הנאמרת בתחנון בימי שני וחמישי. מיד מיהר לבית המרזח והחל באמירת ה'והוא רחום' מתוך בכיות נוראות בשברון לב, והנה לנגד עיניו 'התעורר' הגוי, עמד על רגליו והלך לבית אדונו, ותיכף משנכנס לבית נפל שם ומת, ומעתה לא היה מקום לרשעים להעליל עלילות על בני ישראל. שב היהודי לבעלזא להודות להרה"ק על הישועה הגדולה אשר נעשית עמו, והוסיף לשאול את המהר"י, אם אכן כה גדול כוחה של תחנון מדוע מקילים אנו לפעמים (נהרא נהרא ופשטיה) שלא לאומרה בזמנים שונים... השיב לו הרבי מיניה וביה, וכי ברצונך שכל הגויים יקומו על רגליהם וישובו לחיות...

באר הפרשה - פרשת קרח

'בתכסיסי התפילה כיסוי הפנים' להראות בעצמו עניין בושח מכבודו ית', וכמו שמצינו במשה 'ויסתר פניו כי ירא מהביט אל האלוקים' (שמות ג'ו).

עוד מעניין נפילת אפיים הוא להראות צער והכנעה, 'וההכנעה מעיקרי התשובה ואז תפלתו מקובלת והקב"ה חושש על צערו וממלא משאלתו'. ומוכיח זאת מהמובא בגמ' (ב"מ נט:): שמאותו היום ש'ברכו' את רבי אליעזר לאחר שנחלק על חכמים ב'תנור של עכנאי' לא הניחה אותו 'אימא שלום' אשתו שהיתה אחותו

ואם כי פשיטא שמופת נורא זה היה בזכותו ובכוחו הגדול של הרה"ק מהר"י אך השתלשלה הישועה דרך אמירת ה'והוא רחום' ללמדנו שתפילה זו מסוגלת ביותר, ואם אין בכוחנו להחיות מתים, אך על כל פנים בידנו להחיות חיים...

עוד היה מעשה אשר פרצה מגפה באחת העיירות על יד קארלין, ורח"ל נפטרו אנשים צעירים לימים בזה אחר זה, הורה הבית אהרן לשלוח טעלגרמא שיקבלו על עצמם להיזהר באמירת תחנון, ואכן התחילו להקפיד בכך והמגפה נעצרה.

ב'נפלאות הסבא קדישא' (ראדשיץ, עמוד כב) מובא שפעם הגיע אחד מחסידי קאצק אל הס"ק מראדשיץ זי"ע, ושפך בפניו מר לבו, על 'מזלו' שנתהפך, וירד מטה מטה הן בבני הן בחיי הן במזוני שנעשה 'יורד' ל"ע, שאלו הרה"ק האם הוא מקפיד על אמירת תחנון, ונתבייש מלענות, שאלו הרה"ק בשנית, בלית ברירה ענה, שאכן אינו אומר תחנון, וכל ימיו הם כיומא דפגרי... אמר לו הרה"ק עליך להשלים את כל ה'תחנונים' שהחסרת, שמא תדע ממתי החסרת את ה'תחנון', וענה לא ידעתי, עד שנזכר כי מימי נעוריו זלזל בזה, וצוהו הסבא קרישא לעשות חשבון כמה תחנונים שחסר מאז, ועשה חשבון, עד שעלה לכמה אלפים, וצוה לו הרה"ק שיאמר כל הסכום תחנון שחיסר מלאומרם, וישועתו תלוי בזה, ואם יחסר אפי' אחת מהסכום לא יוכל להושע בשום אופן, וגם בתנאי זה שיקבל עליו מהיום והלאה שלא יגרע מלומר תחנון בכל יום, האיש הנ"ל בשמעו כי ישועתו תלוי בזה קיבל עליו תיכף הפסק מהסבא קדישא זי"ע, והבטיח לו שלא יחסר מהיום מלומר תחנון, ומיד החל ב'עבודה' הזאת, עד שבגמר כמה שבועות גמר כל הסכום שחיסר, ומיד בו ביום שגמר הסכום התחיל להצליח ולעלות מעלה מעלה עד שנתעשר וראה פלאות והי' אח"כ הרבה פעמים בראדשיץ להנהות את ביתו.

ו'סוד' הדברים נתבאר בספרים, כי אמרו חז"ל (קידושין פב:) 'שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי', אמנם על ידי אמירת הוידי שבתחנון המסודר על סדר הא"ב מסתלקים כל צירופי האותיות שנחקקו בנפשו של אדם בצירוף שאינו טוב ע"י העוונות, וכשנתבטל 'הרעותי את מעשי' ממילא אין 'וקפחתי את פרנסתי', וזוכה לפרנסה.

ובזה ביאר מה דאיתא בגמ' (ברכות לה:): 'אמר להו רבא לרבנן, במטותא מינייכו, ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא', ובפשוטו, הכוונה כי ביומי ניסן ותשרי הם ימי זריעת השדה וקצירתה, אך עפ"י האמור יש לומר הרמז בזה, כי בימים אלו אין אומרים תחנון, ואם כן אין מקור ודרך להשפעת הפרנסה אלא אם יעבוד ויטייגע בפועל ממש.

כיוצא בדבר שמעתי מספרים על הרה"ק משינאווא זי"ע, שנכנס אליו 'יורד' מנכסיו לבכות על מר מצבו, שאלו הרה"ק אם מקפיד על אמירת 'תפילה לדוד' (שקודם 'שיר של יום'), וכשנענה בלאו, אמר לו שישלים אמירת מזמור זה כפי הפעמים שחיסר מעודו, וחזר לגדולתו כבראשונה, וכן הווה.

מובא בשם תלמידי הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע כי מה שנראה התעוררות גדולה בבכיות ותשובה בימים נוראים בקיבוץ אצל רבנים גדולים וקדושים, עוד ביותר היה אצל רבינו הגאון בעל חתם סופר ז"ל כל שבוע פעמיים באמירת והוא רחום בתחנון, ורושם גדול נשאר בזה גם אצל תלמידיו (הגאון ר"א פריעדמאן ז"ל אב"ד נירעדהאז, ב'זכרון למשה' סיפורים ומנהגים מהגאון בעל חתם סופר ז"ל סו"ס כ"א גרו"ד תרח"צ).

ובכלל דבריו שגדול כוחה של תפילה בנפילת אפיים משאר חלקי התפילה.
הוא קשור ואינו יכול לעשות מעצמו שום דבר זולתי רצון ה'.

והעניין השלישי בנפילת אפיים הוא שמראה בעצמו שיודע שאין בו שום כח משלו אלא כולו בטל ומבוטל מצד עצמו, וז"ל, כי הנופל על פניו מכסה עיניו וסותם פיו, והוא מסכים במחשבתו שאינו רואה נקו ותועלתו, ואינו יודע דרכו וענייניו ואין בידו להפיק רצונו אם אין הקב"ה מסכים על ידו וכו', וכאילו הרגשותיו בטלות ואסורות ממצוא חפצו ועיניו ושפתיו מסותמין לא יוכל לראות ולדבר כי אם בהפקת רצון השי"ת. עכ"ל. וברוך זה מבאר גם את הטעם שצריך לכוון ולהסמך את הרגליים זה לזה, שכאילו

שלא תעלה קנאת אדם - הקנאה מוציאה את האדם מן העולם
אמרו חז"ל (במ"ד ריש הפרשה והובא ברש"י) 'מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן...'. והיינו ששורש מחלוקת זו באה מ'קנאה' כ"א, ונכתבה לדורות ללמדנו להתרחק מהקנאה עד קצה האחרון, כי רבים חללים הפילה, ובפירושו אמרו לנו חז"ל (אבות ד רבא) 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם'. הן בגשמיות ואף גם ברוחניות, כי הקנאה תאכל כל חלקה טובה כ"ב.

כ. אגב אורחא, בענין התפילה, מצינו להגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל בזה דברים נפלאים (אודות השאלה שדנו באחרונים האם יש חיוב תפילה לגויים או לאו או לכה"פ 'מצווה' יש להם בדבר. יש שפטרו אותם, וראיתם מכך שלא נמנית התפילה בשבע מצוות בני נח, והגר"מ הכריע בנידון זה דבסתמא אין להם חיוב תפילה אך בעת צרה מחויבים הם להתפלל, ואלו דבריו בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סי' כ"ה) וז"ל: 'אבל נראה לע"ד דהוא רק לקבוע חיוב להתפלל אף כשאין לו צורך מיוחד לבקש איזה דבר אבל כשמתפלל רק כשיש לו צורך כגון שיש לו חולה או שאין לו פרנסה הוא כחיוב ממש, ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחיובי בני נח, משום דזהו עיקר האמונה בהשי"ת שרק הוא הנותן פרנסה והרופא חולים וכשאינו בוטח על השי"ת ואינו מתפלל אליו הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים אחרים, והרי גם הגוי מחויב להאמין בהשי"ת (עיי"ש עוד), וא"כ בהכרח שמחויב להאמין בהשי"ת וגם שנתן התורה, וממילא הרי רק ממנו צריך לבקש פרנסה ורפואה וכל דבר. עכ"ל. ולפי דרכנו נאמר, שגם בני ישראל צריכים לדעת פסק כזה...

כא. הנה בבוא בני ישראל למדבר סיני נאמר (שמות יט א-ב) 'ביום הזה באו מדבר סיני... ויחן שם ישראל נגד ההר', וברש"י 'ויחן - כאיש אחד בלב אחד', רבו המקשים אם בא' בסיון כבר היו כל בני ישראל באחדות הראויה - מדוע לא ניתנה להם תורה מיד. אלא ביאורו, כשכל ישראל באותו מצב אין כל רבותא שהם שרויים ב'אחדות', רק בששה בסיון - אחר שכבר נצטוו ב'הגבלה' ומשה מחיצה לעצמו ואהרן לעצמו... כשכל אחד בדרגת גדולה אחרת ואעפ"כ הם עדיין כאיש אחד בלב אחד - זו רבותא היא, וכעת הרי הם ראויים לקבל התורה.

כב. איתא ב'אורחות צדיקים' (שער הקנאה) משלו משל, חומד וקנאי פגע בהם מלך אחד, אמר להם המלך, אחד מכם ישאל דבר ממני וייתן לו משאלות לבו, ולחברו כפלים כיוצא בו, הקנאי לא רצה לשאול תחילה, כי לא רצה שלחברו יהא כפליים ממנו ויקנא בו. והחומד לא רצה לשאול תחילה כי חמד לעצמו את חלק הכפליים. עד שהחומד דחק את הקנאי לשאול תחילה, ביקש הקנאי שינקרו לו עין אחת, וממילא לחברו ינקרו שתיים. מסופר, כי חקרו החוקרים המבינים ב'תורת הנפש', וכך שאלו לרבים, הנה נצרך אתה בכדי חיותך סך מאה אלף דאלער לשנה תמימה, עתה, אנא ממך, אמור לנו במאי בעית טפי (מה הינך מעדיף) שינתן לך בוודאות סך מאה וחמשים אלף מידי שנה, ולכל אחד מחברך ינתן סך של מאתיים אלף, אמנם עדיין יהיה לך מותר בשכרך חמשים אלף בכל שנה, או שהיית רוצה שניתן לך חמשים אלף בשנה ובזה יחסר מלחמך בכל שנה סך של חמשים אלף, אלא שלכל חברך ניתן רק שלושים אלף - ותגדל על חברך בעשרים אלף... רובא דאינשי ענו - שהם מעדיפים לקבל רק חמשים - העיקר שלא יהיה לחבריהם יותר מהם...

בדרך הלצה מסופר, פעם ישב יהודי והתענג על סעודה דשנה כסעודת שלמה בשעתו, כשעמדה עדיין מנת הדגים שהגישו לפניו, בא אחד מידידיו וסיפר לו כי פלוני בן פלוני חלה והרי הוא נוטה למות, נאנח האוכל אוי, אוי, והמשיך להתענג על מאכלו ומשקהו, בהגיעו למרק התייצב בפניו אחר מחבריו, ו'חדשות' בפיו אודות אחד מן החבורה שמת ל"ע בצעירותו, שוב נאנח האיש וגנחוי גנח ואף ילולי יליל - על השבר הגדול שנשארה אלמנה המטופלת בעשרה יתומים קטנים, אך כל זאת לא מנע מאתו להמשיך ביתר שאת ויתר עז לאכול ולשתות כיוד

אבל זאת לא יסבלו - לראות בגדולת רעיהם העולה על גדולתם... אף שאין לנו השגה ביואב בן צרויה שר צבא דוד, מ"מ איתא בגמרא (סנהדרין מט.) שמצד אחד היה ביתו פתוח ומופקר לכל כמדובר, ונתעלה לשלימות גמורה במידת החסד, ולאידך מציינו שהרג את עשאל ועמשא שלא כדין, על כן אמר הלל לגר העלך סני - אותה הקנאה וצרות עין דסני עלך, לא תעביד לחברך. שאין די בעשיית חסד כי אם בעקירת שורש הקנאה.

על ידי הקנאה מפסיד האדם את שלו"ג - ואילו של חברו לא הגיעו"ג. כיו"ב אמרו במשנה (אבות ד ג) 'ש'אין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום'. ומקשים העולם, אם כן מדוע ירצו כל באי עולם הנה והנה, וזרי יש כבר מקום לכל חד וחד, אלא, כי אכן, אינם חפצים ושמחים רק כל אחד ירצה לעמוד ב'מקום' רעהו. בחשבו ששם ימצאנו האושר והשמחה"ג...

ובתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה קרח, גם בליקוטי הרי"ם בשנינו לשון) וז"ל. קרח היה בעל רוח הקודש ומטועני ארון הברית, היינו שהיה צדיק וזקן בן ק"ל שנה, ובכל זאת בגלל קנאה אחת שקינא באליצפן בן עזויאל ירד שאולה, נגיעה קטנה זו הוציאה אותו מן

והנה איתא בגמ' (שבת לא.) שבא נכרי וביקש מהלל גייריני ע"מ שאלמד את כל התורה כולה על רגל אחת, אמר לו הלל, העלך סני לחברך לא תעביד, וידועה הקושיא מדוע לא ענה לו ב'עשה טוב' - רק את האהוב עליך שיעשו לך זאת עשה תמיד, אלא, שכבר רבו 'בעלי חסד' שטוב ליבם להיטיב לרעיהם

הרחבה והנדיבה, אך, עתה אירע הקשה מכל - בעת שהחזיק כבר את ה'בשר' בין שיניו, אתא ובא אליו מאן דהו, ואמר לו ב'נשימה אחת', השמעת... פלוני ידידינו זכה בהגדלת הלוטו סך עשרה מליון דאלער... נזדעק האוכל, מי... מה... ומאז איבד כל 'טעם' במאכלו, ואפילו להביט על האוכל הערב הלז כבר לא היה מסוגל... והמבין יבין ויתבונן אם אינו דומה עכ"פ במקצת לזה המסכן...

וכך כתב ה'ראשית חכמה' (שער הענווה פ"ז) המקנא חומס נפשו, כי הוא מתאבל תמיד, דכל אדם מוצא טעם מתוך חוץ מהמקנא, כי אינו טועם טעם מתוך במאכלו עד שיפסיד חבירו את הטובה אשר חננו ה'.

משמיה דהרה"ק הרבי רבי העניך זי"ע אמרינו, ש'קנאה תאוה וכבוד' הינם תלתא דסתרי אהדדי, כי המקנא ברעהו רוצה לבוא למקום שחברו הגיע, אך אינו יכול כי התאוה מושכת אותו לאכילה וכיוצא בזה מדברים המונעים ממנו להיות כחברו, וכאשר בוא יבוא למלאת תאוות נפשו תבוא 'מידת הכבוד' ותטפח לו על פניו דמטעמי כבוד לא יוכל לעשות כל אשר איוותה נפשו, ונמצא שג' אלו אוסרים אותו בבית האסורים.

כג. והפסד גדול הפסיד קרח במחלוקת זו, כמו שאמר הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (בפרשתו), דאיתא בזוה"ק שרצה הקב"ה לעשות את קרח לוי גדול כמו שעשה את אהרן כהן גדול. וזו מדריגה גדולה ונפלאה, וראיה לכך, שכעת שקרח לא נתעלה למדרגה זו - לא נתמנה עד עצם היום הזה לוי אחר לשמש כלוי גדול (מה שאין כן בכהונה גדולה, שאחר אהרן נתמנו עוד כהנים לכהונה גדולה). ואת כל זה הפסיד קרח אך ורק מפני המחלוקת.

כד. איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (קורח תרע"ו ד"ה ויראו) ששמע בילדותו בשם הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע, כי כאשר יניחו על השולחן את ה'חבילות' (צרות וייסורים ולעומתם הטוב והשמחה) של כל באי עולם, ויצא הכרוז כי הרשות נתונה לכל איש לבחור לעצמו 'חבילה' אחת... אזי יבחר כל אחד ויתפוס בשתי ידיים את חבילתו שלו, כי הקב"ה גדול העצה ורב העליליה נותן לכל חד וחד בדיוק נפלא את אשר נצרך לו לטובתו ברוח ובגשם - ומה שבכוחות גופו ונפשו לעמוד בה. וכך איתא ב'חובת הלבבות' (שער הביטחון בארוכה) שמחויב כל אדם להאמין שבמידה שה' מודד לו, כך ממש צריך להיות ואין עצה אחרת, וממילא לא יהיה לו שום תלונות על הנהגת ה'. ובזה מבאר ה'אמרי אמת' את הנאמר אצל נשיאי המטות 'ויראו ויקחו איש מטהו' (במדבר יז כד), ואיתא שם בתרגום 'ויראו' - ואשתמודעו (מלשון נודעו ונוכחו לראות), שהכירו והבינו שלכל אחד מגיע חלקו הראוי לו.

כה. אומר היה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (אמרי הרי"ם נח, ד"ה ארור כנען), שמצינו שקין הרג לאחיו הבל על שקינא בו כמה שנאמר (בראשית ד ד-ה) 'וישע ה' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ויחר לקין מאד', א"כ בוא וראה כוחה של קנאה, דהרי קין והבל היו שני אחים יחידים בעולם נמצא שכל אחד מהם היה 'בעלים' על חצי עולם, ומה שייך קנאה אצל מי שחצי העולם שלו... ואעפ"כ גברה קנאת האחד ברעהו עד כדי רציחה...

(שבת פח: פמ.) ואמר ריב"ל, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן, לקבל תורה בא... אמר לו הקב"ה למשה, החזיר להן תשובה, אמר לפניו, ריבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה... קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם. וצריך ביאור מדוע הוסיף לומר 'כלום קנאה יש ביניכם', הרי הקנאה בכלל 'יצר הרע יש ביניכם' - וכשאר מידות מגונות שלא נזכרו בפני עצמם אלא נכללו ב'יצר הרע יש ביניכם'. יש שביארו שכוונתו לומר כלום 'קנאת סופרים', יש ביניכם, ואם אין - לא תוכלו לקבל את התורה, כי רק על ידי קנאת סופרים וקנאה טובה יש ביד האדם להתעלות עוד ועוד אל ה' אלוקיו.

ומפורש מצאנו בחז"ל (שוחר טוב תהלים לו) **שבל האש"ל של אברהם אבינו באה על ידי קנאה טובה** (אף שאין לנו השגה באברהם אבינו, אבל כך לימדנו חז"ל במה שנגזע לדידן), וכך אמרו...אמר הקב"ה קנא לי, שאילולי הקנאה אין העולם עומד, ואין אדם נושא אשה, ואינו

העולם²¹, מכאן צריכים ללמוד מה איומה יכולה להיות נגיעה אחת קטנה, ומכאן 'מדה טובה מרובה' - ש'טוב' אחד יוכל לסייע ולהעלות אותו.

קנאת סופרים תרבה חכמה - מעלת הקנאה כשהיא באופן כשר וראוי

אמנם, לא בכדי ברא הקב"ה בעולמו את מידת הקנאה, כי לטובה היא - כאשר ישתמש בה באופן הטוב, והיינו שילמד מחברו - כי כמו שחברו משתמש בכוחותיו וכישרונותיו כך ינצל אף הוא את כשרונותיו שניתנו לו מן שמיא²².

ובה אמר שלמה בחכמתו (משלי כג יז) 'אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום', וביאר הגר"א 'במי שיש בו יראת ה' תקנא, וגם לא תאמר די אלא תקנא כל היום וכל ימי חיך ביראת ה', והקנאה תעזר מדנים עם יצרך להבניעו'.

ו'קנאה' זו טובה היא לאדם, כי מבלעדיה לא היו לו שאיפות לטוב²³, וכך פירשו בדברי הגמרא

כו. משל משלו על כך, לכלי משחית המיועד למלחמות כ'טיל' שהנגיעה בו איננה מזקת, אמנם... אם אך יגע בכפתור המיועד לשלחו למדינת האויב יגרום נזק אדיר וחזק. כמו כן פעמים שהאדם מהלך בעולם הזה ועוסק בתורה ועבודה, אבל כל זה עד שנגעו בו במקום המסוכן, כי אם יגעו בו שם (ב'כפתור' הנכון) יתפרצו כל מידותיו הקשות - ואכן, שם היא עיקר עבודתו בעולם הזה.

כז. משלו המושלים, לשור שראה את מעוף הנשר בשמי רום ונתקנא בו - כי אף הוא רוצה לעוף בשמים, מה עשה השור השוטה - עלה על הגג והמתין לבואה של רוח קדים עזה, וכך, ברגע שבאה הרוח חשב לצאת מגבולות הגג ולהמשיך לעוף בשמים על ידי הרוח (ואח"כ כבר ימשיך בכוחות עצמו - דבמה נשתנה הוא מהנשר), פשיטא ואין צריך לומר שהוא נפל ארצה ומיד נפל פגר מת בריסוק איברים... מה יעשה שור פיקח, ילמד לקח מהנשר, ויאמר, אם הנשר מנצל את כוח הכנפיים שלו, אף אנכי אנצל את ה'קרן' שנתן לי בוראי, לנגוח את כל הקמים עלי... כיוצא בו לדידן - אם נקנא איש באחיו וכל אחד ירצה את מעלותיו של רעהו אכן יפול ארצה... כאותו שור שוטה שיצא קרח מכאן ומכאן, אבל אם נלמד איש מרעהו להשתמש בכוחו וכשרונותיו לטובה ולברכה יגיע כל אחד לרום המעלה שבידו להגיע.

כח. יש שביארו לפי זה את דברי המשנה (אבות ד כא) 'הקנאה והתאוה והתאווה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם' - היינו כמו שכשיש ברשותו של אדם סוס אביר וחזק, סוס זה ישמש את בעליו נאמנה, עמו יגיע למרחק מרחקים - באיזה מקום שיצטרך, אמנם, לרוב אבירותו יכול הסוס להתמרד נגד אדוניו - להוליכו לעמקי תהום רבה, על כן היטב היטב יש לו לבעליו להיזהר להיכן מוליכו הסוס, ולעמוד היטב על משמר מושכות הסוס. כיוצא בו ממש הם ג' מידות - קנאה תאוה כבוד - כג' סוסים אבירים וחזקים, אם ישתמש בהם בחכמה ותבונה - במידה במשורה ובמשקל, יגיע על ידם למרחק - למעלה למעלה, אבל אם ח"ו יתן לסוסים - כלומר למידות הללו, להלך כרצונם בלא שמירה והשגחה יובילוהו המידות לעמקי תהום רבה. ועל כן נקראו 'מידות' - כי יש 'למודדם' היטב ולהתנהג בהם אך ורק במידה משקל ומשורה.

ודע, הקנאה כמוה כ'אש', 'מיעוטה' נצרכת לכל בית ובית - לבשל התבשילים, ולחמם את כותלי הבית, אך אם אינו משמרה או ישתמש בה שלא בזהירות - תשרוף את הבית על כל יושביו וכליו, ה"י.

אל דתן ואבירם', אמר ריש לקיש מכאן שאין מחזיקין במחלוקת^ל. דאמר רב כל המחזיק במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה כקרח וכעדתו. ופירש"י אין מחזיקין - אף שכבר החלה המחלוקת - אסור להם להחזיק ולהמשיך במחלוקת אלא ילמדו ממשה רבינו שמחל על כבודו ובעצמו הלך אליהם כדי לבטל מחלוקת^{לא}.

ואכן יגיעה עצומה נדרשת מהאדם להתרחק מן המחלוקת, וכך ביאר הרה"ק האורח לחיים^ו מזלאתשוב זי"ע (בריש פרשתן) מה שכתב רש"י (בריש פרשתן) בן יצהר בן קהת בן לוי - ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר (בראשית מט ו) בקהלם אל תחד כבודי. ולכאורה תמיהה מילתא, מדוע הוצרכו בכלל לייחסו במעשה המחלוקת, היה לו לומר 'ויקה קרח' ותו לא מיד, לשם מה הזכיר בן יצהר בן קהת וכו', אלא מבואר, עפ"י דברי הגמרא (בבא מציעא פה). 'כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו... תורה מחזרת על אכסניא שלה', וזהו

בונה בית, שאילולי שקנא אברהם, לא היה קונה שמים וארץ, ואימתי קנא, שאמר למלכי צדק כיצד יצאת מן התיבה, אמר ליה בצדקה שהיינו עושים שם, אמר לו, וכי מה צדקה היה לכם לעשות בתיבה - וכי עניים היו שם, והלא לא היו שם אלא נח ובניו, אמר ליה, עשינו צדקה עם הבהמה, החיה והעוף. ולא היינו ישנים, אלא נותנים היינו לפני זה ולפני זה כל הלילה. באותה שעה אמר אברהם, ומה אילולי שעשו צדקה עם בהמה וחיה ועוף לא היו יוצאים, וכיון שעשו צדקה יצאו, אני אם אעשה עם בני אדם על אחת כמה וכמה, באותה שעה נטע אשל בבאר שבע, אכילה שתיה לזיה (עכ"ל), ב'ארחות צדיקים' (שער הקנאה) סיים על מאמר זה - וע"ד זו ירבה אדם קנאה. כלומר, כי קנאה כזו מוסיפה לבנין העולם ואינה כשאר קנאה המחרכת את העולם.

ולא יהיה כקרח וכעדתו - הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה

מפורש אמרה תורה (יו ה) 'ולא יהיה כקרח וכעדתו'^{כט}, ואיתא בגמרא (סנהדרין קי.) 'ויקם משה וילך

כט. כך אומרים בשם הגה"ק החזון איש^{זי"ע}, שזה ברור שהפסוק 'ולא יהיה כקרח וכעדתו' לא בא לומר למי שאינו צודק בטענתו שאסור לו לחרחר ריב (דזה פשיטא), אלא אדרבה, אף כשהינך צודק הרחק מן המחלוקת... הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר מנהג ישראל תורה שהיה החתן דורש בשמחת הנישואין ומפסיקים אותו באמצע בשירה ובזמרה ואין מניחים לו לסיים דבריו, כי רצו ללמד את החתן העומד בתחילת דרכו בבניין ביתו בטרם צאתו לעולם המעשה^ה כי 'א איד טאר דאך נישט אויספירן' (אסור ליהודי שתהא מילתו האחרונה והקובעת...), ואין לו לעמוד על שלו מתוך עקשנות ולהתנצח להוכיח צדקתו בפלפולים וקושיות ותירוצים, אלא יחדל מדבריו ודיו בכך. ל. הרה"ק החתם סופר^{זי"ע} (בפרשת ד"ה וישלח משה) מבאר שהכתוב בא להזהיר אותנו, שלא נאמר הנה פלוני 'מוחזק' הוא כבעל מחלוקת, גם מתמול גם משלשום מורגל הוא לעורר מדנים... אין כל טעם לקרוא לו ולפשר בין הניצים... לא כן הוא, אלא תמיד צריך לקרוא לשני הצדדים לקראת שלום, וכמשה רבינו שקרא לדתן ולאבירם לשלום אף שכבר הוחזקו במריבה, שכבר במצרים היו השנים 'נצים' והכה הרשע את חברו, אף על משה ועל אהרן עוררו מדנים, כמו"ש (שמות ה כ) 'ויפגעו את משה ואת אהרן נצים לקראתם בצאתם מאת פרעה', וברש"י כל 'נצים' הם דתן ואבירם, וז"ל החת"ס 'אין מחזיקין במחלוקת' ר"ל דאין הולכין בתר חזקה במחלוקת, אעפ"י שכבר ניסה לעשות שלום זה ג' פעמים ולא עלתה בידו, עכ"ז בל יעשה עצמו כמתייאש, וינסה כוחו עוד הפעם וה' יברך את עמו בשלום, עכ"ל.

לא. וידע 'בעל המחלוקת' כי סוף דבר שישוב ויחזור ה'גלגל' בעולם, כדברי הרה"ק החיד"א זי"ע (צווארי שלל, הפטרת פרשת חוקת) בביאור דברי המשנה (אבות ד ג) 'אל תהי בז לכל אדם' כי סוף דבר מה שביזה את חברו יגרום שחברו יעלה לגדולה וזה המבזה יצטרך לבקש ממנו טובתו... וזהו המשך דברי המשנה, 'שאין לך אדם' שתבזהו אשר לא כדת 'שאין לו שעה' - בשביל שסבל בזיון וחטאת לו.

ובזה מבאר החיד"א את דברי 'יפתח' שענה לאחיו כששאל אותם 'הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי, ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, ויאמרו... לכן עתה שבנו אליך' (שופטים יא ז-ח). ומבאר, דזאת ענו לו, אכן, זה עצמו שגרשונו אותך לכן עלית לגדולה ונגרם שנצטרך לבוא להתחנן אלך שתיטיב לנו, ובזה נמי רמזו לו שלא יקום ויטור להם רעה, כי כל גדולתו באה לו בזכות רדיפותיהם, נמצא ש'טובה' הם גרמו לו ולא רעה.

הכל מודים שבעיצומה של מחלוקת קשה עד מאד לפרוש ממנה. מ"מ יש לו לאדם להתאמץ ולברוח משם ע"י שיתבונן היטב בתוצאות המחלוקת, כמה שנאמר (עמוס ה יג) 'והמשביל לב בעת ההיא ידום'. כי לאחר מעשה יראה שכל יגיעתו לטובתו הייתה, שהרי חייו של בעל המחלוקת אינם חיים, ובכל פינות שהוא פונה מסובב הוא בריב ומדנים^{לג}. זה 'פיקח' יראה את הנולד^{לד}, ובעודו עומד על 'פתחה של מחלוקת' מבחון

רק לענין 'תורה' אבל לענין יראת ה' אין כאן 'מחזרת על אכסניא שלה' כי הבחירה נתונה בידי כל איש ואיש (אף שאם בא ליטהר 'זכות אבותם מסייעתם' אבל הבחירה נתונה בידיו...) ולכן ייחסו אחר אבותיו באמרו אף אם תהיה בנו של 'קדושי עליון' ושרפי מעלה - בן יצהר בן קהת בן לוי לא יועיל הדבר מאומה לענין יראת ה', אם ירצה לפרוש מדרכיהם הרשות נתונה בידו ל"ע, אין לו אלא לקנותה בניעת עצמו...

לב. איתא בגמרא (סנהדרין קט): און בן פלת אשתו הצילתו, שכך אמרה לו, מאי נפקא מינה לך, אם אהרן כה"ג אתה תלמידו ואם קרח כה"ג אתה תלמידו, ועליה נאמר (משלי יד א) 'חכמת נשים בנתה ביתה' (במד"ר יח כ). והתמיהה ידועה, וכי חכמה גדולה יש בדבריה, והרי לא אמרה אלא דברים פשוטים בתכלית ההבנה. וביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל כי אכן, זכירת דברים 'פשוטים' בשעה שבווערת אש המחלוקת - 'חכמה' גדולה היא, והיא היא תבנה הבית.

וכל איש ואיש ילמד מכאן לזכור את הדברים הברורים לו בכל עת... ומשום מה בהגיעו לשעת מעשה - בעת התלקח האש פרחו כל ידיעותיו כלא היו... מה יעשה האדם ויחיה, יתעלה מעל 'רגש' לבו הבווער בקרבו ב'רגשות' כלימה או כעס וכדו', ויתבונן ב'דעתו' מה יעלה בסופו של ריב ומדנים, וימצא שההפסד מרובה על הרווח הנדמה. **לג.** יש שביארו ביסוד זה, דעל כן אחר מעשה דקרח ציוה ה' לקחת כל שבט איש מטהו - 'והנה פרח מטה אהרן ויצץ ציץ ויגמול שקדים... למשמרת לאות לבני מרי' (יז כג-כה), ולרמז בא, כי המחלוקת דומה לשקדים שיש בהם כמה מינים - מרים ומתוקים, וטבע המתוקים שתחילתן מר וסופן מתוק, ואילו ה'מרים' תחילתן מתוק וסופן מר (עירובין כח; ונפק"מ לענין מעשר, עיי"ש) - והלימוד לדידן, כי כן היא מציאות הדברים במחלוקת, אם תחילתו מתוק - היינו שנוקם ונוטר, מציק ומזיק על ימין ועל שמאל, ומרגיש 'מתיקות' מתאוות הנקמה והניצוח, הרי סופו מר (כי מלבד ענשו בעולם העליון הרי) גם בעולם הזה חייו של בעל המחלוקת קשים ומרים - בכל אשר יפנה מריבים עמו וכו'. אבל אם תחילתו מר - שבראשית ותחילת המחלוקת נמנע מלהיכנס בה, ומתייגע יגיעה רבה שלא להשיב למחרפיו דבר, אזי אף שלעת עתה מר לו וקשה ביותר, מכל מקום סופו מתוק - כי יש תקוה לאחריתו בשכר אין קץ, לא מיבעיא לעולם הבא, אלא אף כאן בעולם הזה - מה טוב חלקו וחבלו של החי בלא מחלוקת ומדון, חיים מאושרים ושלווים. מעניין לעניין באותו עניין, יש שהקשו, כי בשעה שעמדו משה ואהרן לפני פרעה השליך אהרן את מטהו ונהפך לתנין, וכן עשו גם חרטומי מצרים, 'וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן את מטותם' (שמות ז יב), ואמרו חז"ל (שבת זז). שנעשה נס בתוך נס, שלאחר שנהפך להיות מטה כבראשונה בלע את מטותם, ולפי"ז צריך ביאור, מדוע הוכיח הקב"ה שבחר באהרן על ידי שפרח מטהו ויצץ ציץ, ולא עשה זאת כמו במצרים - שיבלע מטה אהרן את מטות שאר הנשיאים. ומכאן למדנו, כלל גדול והנהגה ישרה לעת מחלוקת, שכאשר מתעורר ויכוח ומדון עם מי הצדק, או מי גדול ממי, אין לו לגדול 'לבלוע' את השני בכדי להוכיח את צדקת דרכו, ולא ישפיל את רעהו עבור כן, מה יעשה, יגדיל את עצמו, בהוספת מעלה על מעלותיו, יוציא פרחים וציצים ושקדים... עד שממילא יראו הכל כי הוא גדול מרעהו.

על הגר"א מסופר, שבימי ילדותו שיחק עם חבריו בקורה הניצבת על מוט של מתכת, ושני נערים יושבים משני צידי הקרש, כשאחד יורד עולה חברו כנגדו (נדנדה). אך כעבור כמה זמן קצר עזב את המקום והפסיק מלשחק, בהסבירו - היאך אוכל לשחק כאשר יסוד המשחק הוא להתרומם מעלה מירידת חברי...

מעין זה העידו על הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זצוק"ל שפעם ראה בדרך הילוכו ברחוב שני ילדים המתווכחים ביניהם מי מהם גבוה יותר, ותוך כדי וויכוחם דחף אחד מהם את משנהו מהמדרגות (שעמדו הילדים עליהם) והכריז בניצחון, כעת אני הוא הגבוה ואתה הנמוך, התבטא עליו הגרי"ס בביטוי חריף ביותר, והוסיף לומר כי הנהגה זו מוכיחה על מידות מגונות ביותר, שהרי ילד זה מגדיל את עצמו על ידי שהפיל אחד מישראל.

לד. ובכלל, המתבונן היטב יבין וישכיל כי 'כל ימינו בהם שבעים...' מדוע יניע את כל אמות הסיפים בשעה שאי מי עולל לו משהו, וכי שווה להכניס כל כך הרבה כוחות וכו' בעולם החולף כל כך מהר, שהיום כאן ומחר ב...

באר הפרשה - פרשת קרה

ובפרט שהרי בכל ענין מענייני עולם - כעבור שנה ושנתיים ישחק הוא בעצמו על שעשה 'עסק' מכל שטות, כי כעבור זמן נראה הכל בעיני האדם כשטויות וכהבלים שאין בהם ממש - אף אם תהיה המחלוקת על דברים (הנראים) כעומדים ברומו של עולם כי רק 'בשעת מעשה' יבלבלהו היצר כי כל כך חשוב הדבר - ואם לא 'יסדר' עתה את פלוני, או לא ינקום באלמוני אזי רע ומר יהיה סופו... אך כאשר 'יתפקח' מיצרו יראה כי הכל הבל. והן הן דברי הרמב"ם (דעות ז ז) '...אלא ראוי לו לאדם להיות מעביר על מדותיו על כל דברי העולם, שהכל אצל המבינים דברי הבל והבאי ואינן כדי לנקום עליהם'.

מעשה שהיה אצל הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות בעל ה'מטה אפרים' זצוק"ל, שכידוע היה עשיר גדול, ואף היה לו 'בנק' בבעלותו. פעם נפל בביתו בקבוק יקר (העשוי מקריסטל) - שהיה שווה לערך הון רב מאד, והנה, ר' אפרים זלמן לא שת לבו להפסד הגדול - והמשיך בלימודו וסדר יומו כאילו לא אירע מאומה, אך לעומתו - הרבנית שראתה לנגד עיניה את ה'שבר' הגדול והנורא - הצטערה צער גדול על ההפסד המרובה שנחלו זה עתה, ועל כולנה לא הייתה יכולה לסבול איך בעלה הגדול יושב בניחותא לנוכח 'חסרון כיס' כזה - כאילו לא היה הבקבוק שווה כי אם כשווה פרוטה אחת או שניים לכל היותר. ותשאלהו - לניחותא מה זו עושה. ויען ר' אפרים זלמן ויאמר - לעת עתה לא אוכל לבאר לך מנין לי שלוות נפש כזו, אמנם בעזרי"ת לפקודת השנה אבאר את כל הענין. הרבנית ייחלה בכליון עינים לבוא ה'יא"צ' (יום השנה) של הבקבוק ז"ל... מיד כששקעה החמה בליל ה'יא"צ מיהרה אל הרב לשאלו שיבאר בטוב טעם ודעת את שלוות נפשו באותו יום השבר. שאל אותה הרב, וכי כעת עדיין כואב לך הדבר, ותען ותאמר, אודה ולא אבוש כי כעת אין לי כל הרגש צער או כאב על אובדן הבקבוק. ומדוע - שאלה הרב, אחר שכבר עברה שנה תמימה עם כל מאורעותיה איך אזכור כדבר הזה, אמר לה הרב - אני בגרתי על אתר בשנה תמימה... כאומר לא הבטתי על הדבר בהבטה קצרה - על מה שקרה זה עתה, אלא מיד חשבתי מהו ההיזק בעוד כשנה אחת, ונוכחתי לראות כי אינו שווה לעשות מהומה גדולה כזאת (הוסיף ואמר, אביך - מו"ח לקח אותי לחתן בתור עילוי - מעלתו של העילוי ש'תפיסתו' מהירה בהרבה מתפיסתו והבנתו של אחרים, ע"כ יכולתי לתפוס מיד מה יהא בעוד שנה).

הנוגע לדידן, פעמים ונראה לאדם כי מה שפלוני עולל לו - בהפסד ממון או בשאר עניינים, או אפילו כשרואה להדיא איך שהוא מקלקל לו את הפרנסה או השידוך וכו' וכו' - ייראה לו כי אי אפשר לו להבליג ולשתוק ל'מיזיק' זה על העוולה והחוצפה, כי אם ישתוק יצא מדעתו... ומיד נכנס למצב של אש להבה עד לשמים, ובאמת כעבור זמן יראה כי אין הצר שווה בנזק המלך, והלה לא הזיק לו כלל, ואף אם הזיק - אין ההיזק גדול כל כך כמו שהיה נראה מתחילה, ויש מקום לדונו לכף זכות או למחול לו. וכל האש להבה שהייתה לו באותה שעה - נפוגה ונכבית כלא היה, ומדוע לא יחשוב בשעת מעשה כי כן יהיה לבסוף... ואף כי קשה הדבר הרי 'אין חכם כבעל הנסיון' - יתבונן נא ב'מערכות' שכבר פג טעמן וריחן, ויחשוב אם אינו מתחרט עליהם... ומדוע לא יהיה 'חכם הרואה את הנולד', ומעיקרא ישקיט את רוחו הסוערת.

כעין זה מצינו בגמרא (חולין דף נח:): 'אמר רב לית בקא בר יומא', פירוש שיש מין זבוב הנקרא 'בקא' ואי אפשר לו לחיות אפילו יום אחד שלם, ומקשה בגמרא - 'אמר ליה רב פפא לאביי, והא אמרי אינשי, שב שני אימרא [מְרַדָּה] בקתא מבקא', פי' מעשה היה והנקבה - בקתא, מרדה על בעלה משך שבע שנים, הרי לך, שזבוב זה חי יותר משבע שנים, ומדוע אמרת שאינו חי אפילו יום אחד, ותירצו בגמ' 'בשני דידהו', פי' שבאמת אינם חיים אפילו יום אחד, ומה שאמרו שמרדה בו 'שבע שנים', היינו לגבי השנים שהם חיים, כלומר, כייחס של שבע שנים בחיי בני אדם שהוא כחלק אחד משבעה עשר ממאה ועשרים שנה (לכה"פ), כך היא מרדה על בעלה כחלק י"ז מהיום. ולכאורה צריך קצת ביאור, איזה הליכות חיים לימדו אותנו חז"ל במימרא זו, וכי מאי נפקא מינה לנו בכל אורח חייהם של ה'בקא והבקתא', ומה יש לנו ללמוד מה'סכסוך' שביניהם, ואמרו בעלי המוסר, כי כאן למדנו כי אף אנו - בסכסוכים ומחלוקות שלנו דומים לבקא ובקתא ללא כל שינוי. כי כמו שהעומד מן הצד יחשיב את ה'מרידה' והסכסוך שבין הבקא והבקתא לשטות גמורה שכל אורח חייהם אינו אלא 'בן לילה היה ובן לילה אבד' ומדוע יריבו איש ברעהו על 'עסקי שעות'... אף אנו כיו"ב, כל הסכסוכים שבין איש לרעהו אינו אלא באשר ימי חייו נחשבים בעיניו כ'נצח', מדוע לא יפקח עיניו ויראה כי הכל שטויות באמת שהרי כל אורח חייו חולפים ביעף, ומה לו להשקיע כוחו ומרצו במחלוקת שבתוך כמה שנים כבר איננה נוגעת כלל... (בפרט שלפי ערך יומו של הקב"ה 'כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול' (תהלים ז ד) איננו חיים על האדמה יותר מג' שעות, שהרי כל שעה ביומו של הקב"ה הוא מעט יותר מארבעים ואחד שנה שלנו), אם כן, מדוע יחשוב כל כך על העולם הזה אם רק היום עומד הוא כאן, וכבר מחר [ויש מחר לאחר זמן] יהיה בקבר.

ימנע בכל כוחו שלא להיכנס ב'בוץ' נורא זה ששמו וגם לעומד מן הצד ייאמר, אנא, אנא, המנע מלהביע 'מחלוקת' כי זמן בניסתו לבוץ ידוע ואחריתה מי ישורנה. דעה ולהתערב במחלוקת לה, כי מעולם לא יצא אדם

ונרמזו כן בנוסח התפלה 'עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו', כי הדרך לעשות שלום בין איש לרעהו, הוא להתבונן 'במרומיו' - היינו כמה שני ימי חיי האדם לפי ה'יום' שבמרומים, וכאשר יבין האדם שכל ימיו כענן פורח וכחלום יעוף, יכנע לבבו וירבה שלום בעולם.

לה. משל נפלא אומרים משם הרה"ק ה'אמרי נועם' מדזיקוב זי"ע, אירע פעם שהאריה מלך החיות לא אכל זמן רב, וריח רע נדף מפיו. ויקרא האריה את החמור ושאלו, מה ריח יש בפני, ענהו החמור, יסלח נא אדוני המלך, אבל מפי מע"כ נודף ריח רע למרחקים, ויקצוף האריה מאד וגער בו, וכי כך מדברים אל מול הוד כבוד המלך... ומיהר לטורפו חי. לאחמ"כ קרא האריה לזאב ושאלו מה ריח יש בפני. הזאב שראה מה עלה בגורלו של החמור פתח וענה, ריח וורדים ושושנים נודפים מפי המלך... קצף האריה וצעק עליו וכי משקר אתה בפני, מיהר וטרפו. עבר שם השועל החכם שבחיות והנה האריה לנגדו, וישאלהו האריה אודות הריח שבפניו, מה יעשה השועל ה'פיקח', כי משני צדדים מסוכן הוא לפני המלך, ויען השועל, צר לי מאד שלא אוכל לענות למלך, אבל מה אעשה, כי תקפתני הצינה וממילא אין בידי כעת 'חוש הריח' לדעת מהם הריחות הסובבים אותי...

כיו"ב, יתנהג האדם בעת מחלוקת שלא יביע כל דעה לצדד כאחד מהצדדים ח"ו, ויעשה עצמו כשועל הלזה שעשה עצמו כמי שאין בידו להריח, וכך יאמר האדם איני יודע מאומה, איני 'מבין' בזה ולא אנקוט כצד או זה, אז ירוויח כאותו השועל שניצול ממות בטוח לחיים טובים ולשלום.

מסופר על הגה"ק החפץ חיים זי"ע, שבעת שהתעוררה מריבה ומחלוקת בעירו ראדין, אם לא הצליח להשקיטה היה עוזב את העיירה למשך שבועות מספר עד שוך חמת המחלוקת, בכדי לא להימצא ח"ו אפילו בקרבת מקום של בעלי הריב.

סיפר אחד ממקורביו של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, לפני שנים רבות נודמנתי לביתו של הגרשז"א, ולנגד עיני נגלה מראה מחריד - קבוצת אברכים גוערים בכבוד הרב ומטיחים בו בעזות מצח (באותו זמן פירסם הרב הצעה להקל בנושא מסוים והיו שיצאו חוצץ כנגד קולא זאת - ואף הוא עצמו לא הציע זאת אלא בתורת 'הצעה' ולא הורה כן למעשה), והיה הגרשז"א יושב ושומע דבריהם בקור רוח ובפנים שוחקות כאילו לא היה כאן כלל דיבורים נוקבים כנגדו... אחר שיצאו האברכים מביתו שאלתיו, 'למדנו רבינו', מאין לכם כוחות ותעצומות הנפש כגון דא, השיב לי הרב בנועם שיחו כהרגלו, אספר לך מעשה שאירע בימי נערוטי בשכונת 'שערי חסד' בה גדלתי (עד סוף ימיו) וממנה תבין דעת.

ביום מן הימים באה הבשורה לתושבי השכונה שהגאון רבי אהרן כהן זצ"ל חתנו של החפץ חיים זצ"ל עלה להשתקע בארץ הקודש, והנה הוא קובע מקום מגוריו בשכונתנו. הדבר עורר התרגשות גדולה בקרב הצבור, ומיד הכינו לכבודו דירה ראויה לשמה, ואף כל חפצו וצרכיו העמידו לרשותו למען יוכל לשבת על התורה ועל העבודה בנחת, ואכן, רבי אהרן קבע מושבו בדירה זאת ותרב השמחה ב'שערי חסד'. עברו כמה חדשים והנה 'הילד איננו' - רבי אהרן נעלם מעיני כל, מקומו בבית הכנסת נפקד, ואף ברחובות העיר לא ראוהו. משעברו כך כמה ימים החליטו 'טובי הקהל' ללכת אחריו ולחפשו, תחילה ניגשו לביתו נקשו על שערי, אך 'אין קול ואין עונה', מכיון שכן ניסו לפתוח את הדלת והנה היא נפתחת... והבית ריקם מתושביו וחפציו. אף השכנים לא ידעו מאומה מפשר התעלומה, בלית ברירה הוכרז בבית הכנסת שכל היודע אודות רבי אהרן יבוא ויודיע. עד שנגלה עליהם זקן אחד וסיפר כמסיח לפי תומו שראה את רבי אהרן יוצא מן השכונה לפני כשבוע עם כל מטלטליו בעגלה לעבר העיר יפו... הדבר יצא מפי הזקן לפני העם מלאו תמיהה ופליאה על מה ולמה עשה רבי אהרן כדבר הזה (והרי כל מחסורו מילאנו בשלימות). שיגרו בני השכונה משלחת ליפו לביתו של רבי אהרן, והוא קיבלם בסבר פנים יפות כשהוא מודה להם על כל החסדים שגמלו עמו... ובנוגע לעזיבתו בפתע פתאום - מבלי להודיע מאומה סיפר להם דברים כהויותן. כשבאתי להיפרד מחותני לרגל עלותי לארץ ישראל, העליתי לפניו שאלתי 'איך אקבע מקום מושבי בירושלים או בצפת, או שמא בחברון או ביפו', השיב לי חותני, אין כל כך נפק"מ היכן תדור, אך זאת אבקשך, אנא, הבטח לי בתקיעת כף, ממקום המחלוקת - ברח במהירות... לעולם אל תציג את כף רגלך במקום שיש בו מחלוקת, ואם ח"ו נקלעת למקום כזה, שא רגלך וברח משם... ואכן, כפי בקשתו הבטחתי כן לחותני בתקיעת כף ונפרדתי ממנו מתוך התרגשות עצומה ודמעות. לאחרונה נתעוררה מחלוקת בשכונתכם 'שערי חסד' אודות ה'גבאות' בביהכ"נ,

באר הפרשה - פרשת קרח

דמוא לצנורא דבידקא דמיו, וברש"י, לצנורא דבידקא - כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשרות הסמוכים לו - כעין ניגרים וצנורות קמנים, ואם אינו סותמו מיד, הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) 'פוטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נמוש', כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צנור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד, לא יוכל לסתמו יותר^ט. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט

נקי מעסקיו בבזין, ולא ימלט מטינוף ידיו רגליו וכל גופו^י. על כן, יפקח עיניו בתחילת הדרך, לבלום בזמן את כל המערכה אשר בוא תבוא עליו אם יכנס רק ב'טעות' למערכה זאת.

בתב השל"ה הקדוש זי"ע בשער האותיות (אות ב' בריות, יד) ואיסור מחלוקת הוא במשהו - כי מניצוץ אחד של אש תתגדל המדורה^{יז}, ותאכל האש עד אברון^{יח}. וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין (ז:). האי תיגרא

ומכיוון שכה חמור היה הדבר בעיני חותני עד שנטל ממני 'תקיעת כף' על כך, נאלצתי לעזוב את המקום במהירות עצומה, ואפילו לשהות כדי פרידה מבני השכונה לא היה סיפק בידי.

המשיך הגרשז"א, כשחזרו בני המשלחת סיפרו לכל את תשובתו של רבי אהרן, ומכיוון שהייתי אז נער צעיר לימים עשו עלי הדברים רושם כביר למאד, והחלטתי בהחלטה חזקה, שלעולם לא אתקרב לענין שיש בו מחלוקת. מעתה תבין היאך שתקתי לאברכים אלו שגערו בי ותקפו אותי, כי קבלה בידי משנות קדם (וכבר הורגלתי בזה) שלא להיגרר אחר 'וויכוחים' (שלום רב פ"ע, מפי בעל המעשה) ומכאן נלמד יסוד גדול לענייני חינוך הבנים, כי אם יברח האב ממחלוקת אזי יחקק חומר הדבר בלב ילדיו, וממילא אף הם ינהגו כך ברבות הימים.

לו. כתב הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ד"ה הוא דתן ואבירם) דלכאורה יש לתמוה, שהנה שמם של דתן ואבירם נזכר בפירוש במחלוקת זו - כדכתיב (טז א) 'ויקח קרח... ודתן ואבירם' אפילו שלא נתכוונו כלל לטובת עצמם - שהרי אין מוצאם משבט לוי כלל, ולאידך מאתיים וחמשים מקריבי הקטורת התכוונו לעצמם [שהרי הקריבו קטורת, ונראה שמבני לוי היו], והתורה חסה על כבודם ולא פירסמה שמותם, ומסברא היה לו להפך - לפרסם לדראון עולם את מי שהתכוון לטובת עצמו.

ומבאר ה'חידושי הרי"ם' - כי יתכן עוד לסלוח לאדם שאינו יכול להתגבר על יצרו ועל כבודו המדומה ושואף לגדולות, אבל לבעל מחלוקת לשם מחלוקת, המחרחר ריב אף כשאין לו טובת הנאה מזה, לזה אי אפשר לסלוח ויש לפרסם שמו לגנאי.

לז. וכמשל שאמרו, כאשר בוערת האש בחתיכת עץ קטנה - גפרור, עדיין אפשר לכבותה בנפיחה אחת בפה, ותכבה מיד ובנקל, אבל אחר שכבר תבער ממנה אש גדולה תקשה מאד המלאכה לכבותה.

לח. הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל היה פעם בענגלאנד (אנגלי) לצורך עניני ישיבתו הרמה. בהיותו שם פגע בו מאן דהו בצורה נוראה ואיומה, בחוצפה גדולה ובזיון מחריד. רבני המקום רצו לערוך בו שפטים, אך הוא ז"ל עיכב בעדם בכל כוחו, ולתמיהת הרבנים ששאלוהו, לזאת נסכים שמרוב ענווה מוחל הרב על כבודו, אבל זאת לא נבין מדוע 'בנפשו' הדבר שאף אנו לא נמחה על כבוד התורה שנתבזה כל כך. אמר להם הרב, הגאון ה'חפץ חיים' אמר לי אתה תהיה איש מצליח בכל אשר תפנה ותעשה, בכל דבר חוץ מב'מחלוקת', כי בזה לעולם לא תראה הצלחה, ובשום אופן לא תצליח ע"י, ולכן לא הסכים בשום פנים ואופן שימחו על כבודו כי אז ממילא יצא נפסד... (שם מתוך הרב מפוניבז').

לט. ומוסיף השל"ה, וז"ל. ושמעתי משארי הגאון המופלג כבוד מוהר"ר פינחס סג"ל ז"ל, כי דבר זה מרומז באותיות של תיבת מחלוקת. כיצד, האות מ - סתומה וסגורה מכל צדדיה לבד פתח קטן מלמטה, וכך הוא תחילת המחלוקת, מתחלת מאיזה דבר שטות קטן - באופן קטן. אחר כך מתרחב הפתח לכל רוחב האות כמו פתחה של ח למטה, ומשם תתלהב אש המחלוקת עד למעלה זהו אות ל, שגגו כמגדל הפורח למעלה למעלה, משם תמשיך האש הבוהרת לירד למטה עד התהום, כרגלה של האות ק. ולאחר שכבר היא ברום הרקיע ובעומק האדמה, תגיע להיות כהאות ת אשר עומדת היטב על שני רגליים, כך תמשך המחלוקת למשך זמן גדול, ואות ו המפסיק, זה משענת המטה אשר בידו להחזיק המחלוקת - היינו כי כל המחלוקת נבנית על איזה דמיון שפלוני עשה וכו'. אבל זה המטה נתהפך לנחש, עכ"ל.

נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת. ואילו היו זוכרים את תחילת שורש המחלוקת כבר היו משלימים יחדיו זה עידן ועידנים, ורק מחמת שהוסיפו 'קש ותבן' ממשיכה האש לבעור ולכלות כל חלקה טובה, והמשכיל בעת ההיא ידום, שלא תתרבה האש יותר ויותר^מ,

וכמו שכתב ה'פלא יועץ' (ערך כעס) השתיקה בעת כעס^{מא} - כמים לאש - שמכבהו^{מב}.

הנה כתיב בפרשת 'לך לך' (בראשית יג ח) 'ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך', מה נמלצו

וכך רמז הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (בית אהרן דף קמד): ב'טעמי המקרא' שבפסוק (דברים א כח) 'אחינו המסו את לבבינו', על 'אחינו' יש 'תלישה קטנה' ועל 'המסו את לבבינו' יש 'קדמא ואזלא'. ומבאר שכך מזהירנו הכתוב הישמר לך מאד אפי' מ'תלישא קטנה' ביותר ב'אחינו' באחוות רעים, א קליין רייס, כיון שכך טבע המחלוקת, מנקודה קטנה מתחזקת המחלוקת ומתלבה האש יותר ויותר, ולכן הטעם הוא 'קדמא ואזלא', אזלא פי' 'הולך', שאש המחלוקת מתפשטת והולכת עד לשמים.

והוכיחו ממה שאמרו חז"ל (עיי' מס' ד"א פרק שלום הי"ח) על אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום והשכין שלום בין איש לחברו ובין איש לאשתו, ולכאורה יפלא, וכי היה איזה סיבה וטעם לריב איש עם רעהו במדבר, והרי לא התעסקו כלל לפרנסה כי ירד להם לחם מן השמים, ושתו מים מן הבאר, כמו כן הבגדים לא בלו, ועל מה נסובו מחלוקות שהוצרך אהרן הכהן לפשר ביניהם. אלא, כך הוא דרכו של היצר לזרוע מחלוקות ללא שום סיבה, יתחיל בוויכוח קטן באיזו אמתלא, ויהפוך אותו להר גדול ולסלע המחלוקת...

מ. נוראות כתב הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע טוב להיות בשלום עם חבירו הגם שהוא בשקר, מלהיות במחלוקת עם חבירו הגם שהוא באמת (אור הנפלאות כח, הובא באבני זכרון ערך מחלוקת).

ואילו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אמר בזה"ל, מוטב להניח כמה מצוות בכדי שלא יהיה שום פירוד הלב על שום בר ישראל (אמרי פנחס עשי"ת אות תקיג).

מא. הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל פירש בלשון הכתוב (טז יא) 'ואהרן מה הוא כי תלינו עליו', שהנה איתא בגמ' (עירובין סה:) בשלשה דברים אדם ניכר בכוסו ובכיסו ובכעסו, ואמר משה לקרח אם ברצונם להכיר בטבעו של אהרן מה הוא, הרי אין בידכם אלא כי תלינו עליו - לנסותו בנסיון הכעס, כי בכוסו אי אפשר שהרי כהן אסור בשתיית יין, אף בכיסו לא שייך לבדקו שהרי אמרו (יומא ח.) 'גדלהו משל אחיו' נמצא שהכה"ג עשיר גדול הוא. אין בידכם לנסותו אלא 'כי תלינו' והיינו בכעסו (הגר"ש וואזנער זצוק"ל בשם מורו הגר"מ שפירא ששמע מר"מ אריק, הובא בטל תורה החדש).

מענין לענין, אל ירע בעיני האדם בעמדו ב'נסיונות', ויצרו מתגבר עליו, כי עיקר חיותו בעולם הזה הוא רק ממלחמת היצר. וכך הביא הרה"ק ה'תפארת שלמה' (ד"ה כל הקרב) ששמע מהרה"ק רבי ישעיה מפרשעבז זי"ע שאמר קודם הסתלקותו לפרש במה שנאמר בפרשתו (יז כח) 'האם תמנו לגווע', ש'תמנו' הוא מלשון 'שלימות', ובני ישראל אמרו 'האם השגנו מעלת השלימות אשר האדם צריך להשיג בחייו' שרק אז 'יכול להיות מוכן ח"ו לגווע'. הוסיף התפארת שלמה לפרש ביסוד זה בלשון הכתוב (איכה ג כב) 'חסדי ה' כי לא תמנו' שחסד הוא מאתו ית' שלא 'תמנו' והגענו לתכלית השלימות ועדיין עומדים אנו בפני מלחמת היצה"ר, שעל ידי זה יש לנו חיות כאן בעוה"ז. מב. ומדויק בלשון הכתוב (תהלים לח יב) 'ואני כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו', מדוע פתח בלשון נוכח וסיים בלשון נסתר, הוה ליה למימר 'לא אשמע וכאלם לא אפתח פי'. אלא, כי אכן 'לא אשמע' קאי על הנרדף - אם הוא יעשה את עצמו כמי שאינו שומע, וישתוק בשעה שחברו מבזהו ושופך עליו קיתון של רותחין, זוכה עי"ז שהרודף 'לא יפתח פיו' יותר בכדי לצער, והדבר בדוק ומנוסה, והנסיון מוכיח.

פעם בא יהודי לתנות את מכאובו לפני הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע כי פלוני רודף אותו עד חורמה ומציק לו ביותר. ענהו הרה"ק, לכל חבל יש שני ראשים, בכדי למתוח את החבל יש למושכו מב' קצוותיו - שני אנשים מב' הקצוות, ואם יעזוב אחד מהמושכים את החבל, לא יימתח החבל יותר, ולא עוד אלא שהמושך מאידך גיסא יפול אחור, כן גם עתה, אם תחדל מלענות ליהודי זה הרודף אותך ותתעלם ממנו כליל, הרי זה כמי שעזבת את קצה החוט וחברך יפול וילך ממך מאליו...

הרה"ק מסאטמאר זי"ע פירש בלשון הכתוב (תהלים קכ ז) 'אני שלום וכי אדבר המה למלחמה', שהנה מצינו (ר"ה ג) 'כי' משמש בד' לשונות - אי דלמא אלא דהא, ולפי"ז יבואר, אני שלום - אם ארצה לחיות בשלום ובשלוחה עלי לכלכל הנהגתי בתבונה, וי"י אדבר - להרגיל את פי להיות משמש בארבע לשונות, לעיתים בלשון רכה ופעמים

באר הפרשה - פרשת קרח

לעבוד עבודת כוכבים, ואיך לא ימסור נפשו לעצור את עצמו מלעשות מחלוקת שהיא קשה מעבודת כוכבים, עב"ל (בשניו קצת).

וזכר איתא במשנה (אבות א יב) הוי מתלמידיו של אהרן - אוהב שלום ורודף שלום, ומצינו לרמב"ן בפרשתן שמבאר בפסוק (פו ד) 'וישמע משה ויפול על פניו'. וצ"ב, מדוע נכתב בלשון יחיד - ויפול על פניו - ולא ויפלו משה ואהרן, כי אהרן בקדושתו לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, והחריש כמוהו שאכן צדקו מענותיו של קרח, וראוי קרח לשמש ככה"ג יותר ממנו, ומה שהוא עומד ומשמש ככהן גדול אינו אלא כי שומע הוא לקולו משה ומקיים גזירת מלך. ועל פי זה יתפרש אומרו הוי מתלמידיו של אהרן, שר"ל רדף אחר השלום וזתר על שלך, כי אין אדם המוותר משלו ומפסיד מיד.

דברי השל"ה הק' זי"ע (לך אות לג) וז"ל. ושמעתי צחות (כן כתב בת"מ להאלישך כאן) בתיבת 'מריבה' שאמר בלשון נקבה, ולא אמר 'אל נא תהי ריב' (בלשון זכר), אלא, כי כבר הותחל ריב בין הרועים, לכן אמר אברהם למען השם יפסיקו דברי ריב ולא יוליד כדרך המחלוקת שתמיד עושה פרי ומתרבה, על זה אמר 'אל נא תהי מריבה' לשון נקבה, כאשה המולדת פרי מפרי, ודי בזה שהתחיל הריב, יהיה זכר שאינו מוליד... עב"ל כ"ג.

וממשיך השל"ה, על בן מי שמצפה לזכות ולראות פני שכינה, ירוץ ויברח מוזהמת הנחש, וירחיק ממחלוקת אפילו ממיעוט קמא. ומה לי להאריך בגנות המחלוקת, כי כל הספרים מלאים מזה. נקוט האי כללא בידך, כי עיון המחלוקת יותר קשה מעיון עבודת כוכבים כמו שמצינו באחאב ושאל. ומוסיף שם (באות טו) ובודאי הגרוע שבישראל היה מוסר נפשו למיתה בכרי שלא

ישתוק ולא יענה כלל וכיוצ"ב. אולם אם המה, ר"ל שמשיב לרעהו ואינו שותק כתיבת 'המה' הנקראת הלך ושוב, אזי למלחמה - שהנהגה זו גורמת לידי מחלוקת ומריבה.

מג. עפ"י דבריו מבארים את מאמר חז"ל (קה"ר ז כג, וכע"ז נדרים מא). 'דעת קנית מה חסרת', כי בהוספת אותיות 'מה' על 'ריב' נעשה 'מריבה', ומי שקנה דעת ומבין את גודל ההפסד היוצא מתוך כל מחלוקת, מיד בתחילת ה'ריב', הרי הוא מחסר את האותיות מה, ומונע מה'ריב' להיפך 'מריבה', ולכן אמרו (חולין פט). 'כל הבולם פיו בשעת מריבה כתולה ארץ על בלימה', אפילו שכבר הוה 'שעת ריב' - וכבר החלה המחלוקת לחולל שמות, הרי הוא עוצרה מיד בכל כוחו, ומקיים את העולם שישאר על מקומו, וזהו 'על בלי-מה'.

מד. שמעתי מגאון וצדיק שליט"א בן יקיר היה להגאון רבי שניאור קאטלער זצ"ל ראש ישיבת לייקוואד ושמו רבי מאיר, כאשר הגיע לפרקו בא בקשרי שידוכין עם בת הגאון רבי לייבל באקסט ראש ישיבת 'עטרת מרדכי' בדעטרויט שבארה"ב. אך בהתקרב מועד הנישואין - כשבוע לפני הזמן נתברר שה'חתן' חולה במחלה הנוראה רח"ל, מיד הודיע רבי שניאור למחותנו 'דבר לי אליך', הבה נפגש באמצע הדרך שבין דעטרויט ללייקוואד (בשל המרחק בין מקומות מושבותיהם) כשנפגשו סיפר רבי שניאור את הבשורה המרה כשאינו מסתיר את המצב הרפואי, ומצידי, אמר לר' לייבל הרשות בידכם לנתק את קשר השידוכין. השיב רבי לייבל, אחר שלקחתי אותו לחתן הרי הוא כאחד מבניי, ולא אשלחו מביתי, לעומתו ענה לו רבי שניאור, נקרא לנערה ונשאלה את פיה, כי בתך היא העומדת להינשא ואינך יכול להסכים על חשבונה, חזר רבי לייבל ושאל את בתו 'ואמרה הן' אם הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין יעניק ברכתו שאזכה להקים ממנו דורות, ואכן, הגר"מ פיינשטיין בירך ונישאו במז"ט, ואכן, כעבור זמן נולדה להם בת, עד שלדאבון לב השיב רבי מאיר את נשמתו ליוצרה בשביעי של פסח תשל"ט.

באותו זמן נפטרה לרבי לייבל בת צעירה בימים כשהיא מותירה אחריה ג' יתומים, ומה' אשה לאיש וה'אלמן' שהיה חתנו של רבי לייבל שיקח את 'אחות אשתו', ואכן, הקימו בית בישראל כשהם מגדלים ביחד את ארבעת הילדים, לאחר כארבעה שנים מנישואיהם ועדיין לא נולדו להם ילדים, עד שנתברר שאשה זו עקרה ולעולם לא תלד ילדים, והתברר למפרע כי אותה בת שנולדה לו בזיווגה הראשון היה למעלה מדרך הטבע, מכח ברכתו של הגר"מ פיינשטיין, בזכות וותרנותה שהסכימה להינשא לרבי מאיר למרות מחלתו הקשה.

עוד שמעתי מהנ"ל, פעם שהה הרב מפוניב'ז זצ"ל בשווייץ לצורך החזקת הישיבה, בלילה הגיע ללון במלון, ולא נמצא עבורו חדר פנוי (לרוב האורחים שגדשו את המלון עד אפס מקום), בלית ברירה ישב ב'לובי' (אולם כניסה) וניסה להתנמנם על הכסאות שהיו שם, באותו זמן מצאו ילד שנדהם לראות את הרב במצב כזה, ושאלו מדוע אינו עולה לחדרו לישן על מיטה כאחד האדם, סיפר לו הרב גופא דעובדא, מיהר הילד וביקש מאביו, הרי לנו כאן שני חדרים, אחד

כתב הרמב"ם באיגרתו לבנו, 'אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המבלה הנוף, הנפש והממוץ'¹². ראיתי בנים השחירו, משפחות ניספו, עיירות נתערערו, קיבוצים נפרדו, חסידים נפסדו, אנשי אמנה אבדו ונכבדים נקלו ונתבוזו בסיבת המחלוקת. נביאים ניבאו וחכמים חכמו ויוסיפו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה'¹³. לבן, שנאו אותה ונוסו מפניה

שכרו על פי פעלו - עונש ושכר התלויים בענין המחלוקת במה קשה עונשה של מחלוקת¹⁴, וכמפורשים הדברים בגמרא (סנהדרין ז): 'שלמדו מהפסוק (משלי יז יד) 'פטר מים ראשית מדון', פטר מלשון 'פטר רחם', כלומר המתחיל במחלוקת מביא בזה על עצמו מאה דינים שיבואו עליו גלל המחלוקת (מדון - נטריקון מאה דיני, או כי מדון בנימטריא מאה. רש"י).

עבורך ואחד עבורי, אולי נשב 'צפופים' בחדר אחד... וניתן את החדר השני להרב מופניב'ז כראוי לפי כבודו, הסכים האב, והילד חזר להרב מופניב'ז והראה לו את החדר המיוחד לו מעתה לפי מעלתו, שמח הרב ובירכו על כך, והוסיף לומר לו כי כבר מעתה הוא מקבלו כתלמיד הישיבה, הילד היה פיקח ו'סוחר'... וביקש מהרב שיכתוב זאת על גבי הכתב, הרב נענה לבקשתו ונתן לו 'שטר כתוב וחתום' שהוא מתקבל לשיבת כאחד מהתלמידים.

בהגיע הנער להיות שבע עשרה שנה, נסע לארה"ק והגיע לשיבת פוניב'ז בבני ברק, נכנס לאפיס (משרד) והראה את הכתב שבידו, ביררו את דבר המעשה אצל הרב ואישר את אמיתת הדברים, וכ'הכרת הטוב' הורה הרב לסדר עבורו מקום לינה טוב ונוח, ודאג לכל צרכיו, אך, לא עברו ימים רבים ונתברר כי אינו 'בעל הכשרון' המתאים לרמת הלימודים בישיבה, ועליו לעבור עוד כברת דרך ארוכה וללמוד הרבה עד שיהא ראוי להיות תלמיד ישיבת פוניב'ז... מינה הרב כמה אברכים שילמדוהו תורה, משנה וגמרא, עד שהלה עלה על דרך המלך, וכהיום הוא מכהן כאחד מחשובי ראשי הישיבות ומרביץ תורה לעדרים.

והנה בחור זה זכה לקנות עולמות הרבה בזכות פעולה אחת קטנה שעשה - שנתן מיטתו לפוניב'ז רב ללילה אחת, ללמדנו כמה חשובה פעולה אחת לפני המקום ועד כמה משלם שכר טוב לעושי רצונו.

מה. מסופר שפעם בא אחד מהמלמדים אל כ"ק האדמו"ר ה'פני מנחם' זי"ע, להתאונן שיש בכיתתו אחד מהתלמידים שהחברים יורדים לחייו, ואף מכים אותו ללא הפסק, אמר לו הרבי שיאמר להם, כי ידוע מה שכתב ה'בעל הטורים' (שמות ל יב) על הפסוק 'ונתנו איש כופר נפשו' שתיבת 'ונתנו' נקראת גם למפרע, 'לומר לך מה שאדם נותן לצדקה יחזור אליו', והנה גם תיבת 'והכהו' (דברים כה ב) נקראת ישר והפוך, ללמדנו, כי המכה את חברו ויורד עמו לחייו, ח"ו יחזירו לו מן השמים מידה כנגד מידה, על כן מוטב שמיד יפסיקו ממנהגם זה...

וכבר אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע לאחד מבניו, רבים המה הבאים ומגוללים בפני את צרותיהם ומר גורלם, והאמת אגיד, שרובא דרובא (כשבעים או שמונים חלקים מהצרות) היו יכולים לחסוך ולמנוע מעצמם את צרותיהם אם היו בילדותם ובשנות בחרותם נוהגים כבוד זה בזה ולא היו רודפים ופוגעים בחבריהם.

מו. וז"ל השל"ה (דרך חיים תוכחת מוסר אות כו), ממחלוקת של קרח יש לקחת מוסר עד היכן גודל עונש של מחלוקת, ראה מה עלתה לקרח עונש הנמרץ, ולא הועילה לו שלשלת יחסין שיצאה ממנו (תנחומא קרח ה), וגם הוא בעצמו היה שר וגדול בישראל לולי חטא המחלוקת, והיה מנושאי הארון (במדב"ר יח ג). גם, דתן ואבירם וטפם כולם נאבדו, ואף על פי שאין בית דין של מעלה דן עד שיהיה בן עשרים (שבת פט:), כאן נאבדו אף הטף, כי קשה המחלוקת, וכך אמרו רז"ל (תנחומא, קרח ג).

ומזה ילמוד אדם מוסר לאחוז בשלום. וכל בר שכל ילמוד, ויהיה מתלמידיו של אהרן אוהב שלום (אבות א יב), כי הנך רואה שאהרן לא דיבר בזה המחלוקת, אף שקרח רצה לעקור את כבודו, לא דיבר מאומה. וכל מה שאדם יוכל לבקש סיבות לתווך השלום ולכבות אש המחלוקת יעשה. צא ולמד ממשא רבינו ע"ה שהיה גדול הנביאים והיה מלך, והלך בעצמו ובכבודו לדתן ולאבירם לאחר שמרדו בו כששלח אחריהם ואמרו (טז יד) 'לא נעלה', הלך הוא אליהם עם זקני ישראל, והכל בשביל השלום, עכ"ל.

עסקן גדול מבאי ביתו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל. שאל אותו פעם אודות מה שפגעו כמה 'עסקנים' בכבודו של הגרשז"א והלה רצה למחות ולעורר מדנים על זה, אמר לו הגרשז"א דע לך - מעולם לא היה יהודי שהפסיד מהוותרנות בעת המחלוקת, על כן אבקשך שתשתוק ואל תעורר מחלוקת בשום אופן.

מז. נוראות כתב הגה"ק רבי חיים פלאגי זי"ע (רפואה וחיים פרק ה אות עו, תוספת חיים ע' לד) וז"ל. אני הגבר ראתה עיני מיום שעמדתי על דעתי, כי כל איש ואשה משפחה ומשפחה מדינה ומדינה, ועיר ועיר שהיו ביניהם מחלוקת,

באר הפרשה - פרשת קרח

'ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו' (בראשית כה יא) וברש"י, התחילו מריבות זו את זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת. ולכאורה יפלא, אם כבר עשה הקב"ה נס שיהיו לאבן אחת מדוע לא השלים את הנס להפכם לכרים ולכסתות, שיניח צדיק את ראשו על דבר רך, אלא שאי אפשר שיצא מתוך מחלוקת דבר רך וענוג כי אם דבר קשה המשבר עצם... (עיי' בר"ר סח יא).

לעומת זאת, השומע חרפתו ושותק, ונמנע מלפתוח במערכה, עליו אמרו בגמרא (שם) 'טוביה (אשרי מי) דשמע ואדיש, חלפיה בישתיה מאה'. וברש"י, אשריו ששומע חרפתו ושותק ומרגיל בכך, כי בשתיקתו חסך מעצמו מאה רעות שהיו באות עליו על ידי התגר, עכ"ל.

אין לשער ואין לתאר גדולתו ומעלתו של האדם כשעוצר בעצמו שלא להשיב במלחמה שערה נגד

והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, פן תספו בכל חטאתם^{מ"ח}.

ואף בפרשתן מצינו חומר העונש, כביאור הרמב"ן (מ) (ל) ש'בקיעת האדמה' אינה בריאה מחודשת, וכבר היה לעולמים שפתחה האדמה את פיה, ומה שהיה כאן 'בריאה חדשה' היינו 'ותבלע אותם', כי במקום אחר כאשר תבקע האדמה - כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלזלה, תשאר פתוחה, וימלא החור שבאדמה מים ויעשה כאנמים. אבל שתשוב לסגור פיה מיד אחר פתיחתה, כאדם הפותח פיו לבלוע וסוגר אותו מיד אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין. וללמדך עד כמה גרועה המחלוקת שהוצרכו כך לשנות עליהם סדרי בראשית^{מ"ט}.

ולעולם אין אדם נשבר מן המחלוקת, וכך מתאמרא בשם צדיקים שהנה כתיב אצל יעקב אבינו

לא יצאו נקיים הב' כיתות, ונלקו בין בגופם בין בממונם רח"ל, ומי שיש לו דעת יעמיק מאד בזה ולעולם יהיה מוותר משלו בין בגופו בין בממונו בין בכבודו, ויראה שיצא הפסדו בשכרו בין בעוה"ז ובין בעוה"ב, כי היה אוהב שלום ורודף שלום ע"כ.

אגב אורחא קמ"ל, שב' הצדדים לא יצאו נקיים, כי כל הנוטל צד במחלוקת אף אם הוא צודק בדעתו, מ"מ מחלוקת הוא אש, וכל המכניס ידיו לאש אף בסיבה צודקת ונכונה הרי הוא נכוה בידי...^{טז}

ובזה ביאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל את דברי הגמרא (כתובות סב:) מעשה ברבי רחומי שהיה עוסק בתורה במשך כל השנה בישיבתו של רבא, ורק בעיו"כ היה חוזר לביתו, פ"א שקע בתלמודו ושכח שעיו"כ היום ולא חזר לביתו, באותה שעה ישבה האשה והמתנינה בביתה, משראתה כי לא בא הזילה דמעה, ובאותו זמן ישב הבעל על הגג ונפל הגג מתחתיו ומת. וידועה הקושיא, וכי כך עדיף היה להיא מסכנה שימות בעלה הגדול, ומעתה לא תראה אותו לא בעיו"כ וגם לעולמים לא תראהו - עד תחיית המתים. אלא בע"כ תאמר, שמחלוקת היא 'מציאות' של אש... כל הנוגע באש נכוה, ואין הדבר תלוי אם הנרדף רוצה בנקמת הרודף או לאו.

מח. הנה, עונשם של קרח ועדתו היה ב'בריאה חדשה' - שפצתה האדמה את פיה ונבלעו בה 'חיים שאולה' (טז) (ג) - עונש שלפניו לא היה כמוהו ולאחריו לא יהיה כן, והרי אין הקב"ה עושה ניסים שלא לצורך ומדוע שידד הקב"ה מערכות בריאת שמים וארץ ולא המיתם בשאר מיתות בדרך העולם. אלא ביאורו, שלא רצה הקב"ה להמיתם בכל מיתה אחרת, כי 'גזירה על המת שישתכח מן הלב' (ברכות נח:), וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו לעולם מלבם של בני ישראל, כדי שיזכרו היטב בגנות וחומר מחלוקת, על כן הורידים חיים לתוככי עמקי האדמה, שאז לא ישתכחו מן הלב כשאר מתים, אלא לנצח נצחים יכירו וידעו כל באי עולם מה עלה בגורל בעלי מחלוקת. בצחות ביאר הרה"ק האמרי אמת זי"ע, שאם קורח היה מת, היו קופצים לו יורשים מן הדין. והיו הללו יורשים ממנו את מידת המחלוקת המגונה. על כן נשאר קורח בחיי חיותו וירד חיים שאולה, שלא להותיר אחריו יורשים למידתו הגרועה, ובזה יתבער נגע המחלוקת מעם בני ישראל.

מט. מה יעשה האדם וינצל מהמחלוקת - ירבה בתפילה על כך, וכך כתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע (אגרא דכלה, פר' פינחס), וז"ל. שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ מרימנוב זצוק"ל רמז הפסוק 'ובני קרח לא מתו' (כו יא), הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עכ"ז בני קרח - תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו... ונ"ל דנפקא מינה למיבעי רחמי (להרבות בבקשת רחמים). וכן כתב ב'בן איש חי' פר' קרח ועוד ספרים.

נ. פעמים שהאדם נכנס לבית המדרש, לכולל, או למקום עבודת הכפיים, ובא אליו מאן דהו, ובטרם יפצה פיו הרי הוא 'שוטף' אותו בקיתון של רותחים וצוננים גם יחד, וזה הראשון עומד ומשיב לו מנה אחת אפיים, וההמשך...

ונודע מאמר רז"ל (הולין פט.) על פסוק 'תולה ארץ על בלימה' (איוב כו ז) אין העולם מתקיים אלא על מי שבולם פיו בשעת מריבה¹. ועפ"ז כתב הר"ק ה'חתם סופר' ז"ע (פנחס ד"ה לכן אמור) לבאר הא דאיתא במסכת גיטין (ז:) 'מי שיש לו קנאה על חבירו ושותק שוכן עדי עד עושה לו דין' (להצילו מרעת חבירו) - כי העולם מתקיים רק עבור מי שבולם פיו בשעת מריבה, נמצא שכביכול על ידי זה השותק נעשה הקב"ה 'שוכן עדי עד' (לעולם), שהרי מבלי שתיתקו לא היה קיום לעולם, לכן ב'דין' יצילנו הקב"ה מרעת חברו.

ובאמת, אין כל מלאך ובריה יכולים לשער את גודל התענוג והנחת רוח ששותק זה גורם בשמים ממעל לאביו אוהבו שבשמים². וכדברי הר"ק ה'ישמח

המריבים עמו. וכדברי ה'אור החיים' הק' בפסוק (כו) 'ויקם משה וילך אל דתן ואבירם', לכאורה קשה מדוע אמרו 'ויקם' משה, ואם להודיע שהיה יושב עד עתה, מה יצא לנו מהודעה זו. אכן, ירצה ע"ד אומרו (משלי טז יח) 'לפני שבר גאון', 'ולפני כבוד ענוה' (שם יח יב), והיינו שההבנעה ושפלות עצמו היא גדולתו של אדם, וכך איתא במדרש (שמ"ר מה ה) השפלותי - הגבהתי, ולזה אמר ויקם משה - כלומר, קימה היתה לו במה שהלך לדתן ולאבירם הרשעים - אשר הרפוהו ולא רצו לבא אצלו, ולא די ששתק להם, אלא השפיל עצמו אליהם והלך אצלם, עליהם נאמר 'לפני שבר גאון', ועל משה נאמר 'ולפני כבוד ענוה', שהרי הם נבלעו חיים שאולה, לעומתו 'קימה הייתה לו' למשה רבינו - שזכה לכבוד וגדולה ומדרגות רמות.

ידוע לכל. מדוע לא יבין ש'סך הכל' פלוני זה צרה לו בביתו, וחיפש ומצא בו 'מקום' ראוי ומתאים 'לשפוך את נפשו', אבל אין 'פיו ולבו שווין' כלל, כי אין כוונתו לדיבורים שאמר לך אלא לזעוק מעמקי לבו - בצרה גדולה אני... ומה לך כי תענה לו ותערוך עמו וויכוחים, והרי אינו רוצה ממך מאומה אלא לפרוק את נפשו הדוויה.

וכמשל הידוע ביהודי מבני ארץ הקודש שהשתתף בהלווית המת בהיותו בארצות הגולה בניו יארק ושפך שם דמעות כמים בבכי תמרורים, בני המשפחה שלא הכירוהו ניגשו אליו ושאלוהו מה לך ולאבינו, שמא קרוב משפחתנו אתה ולא ידענו עד כה, ענה היהודי, מדרי ארה"ק אנכי ובאתי הנה לזכות את בני ארה"ב להשתתף בהוצאות המרובות של נישואי בני הקרבים ובאים... היום בבקרו של יום השכמתי קום ונבהלתי לראות שכל המעות נגנבו, וכבר עלו הדמעות בעיני, אלא שבושתי וגם נכלמתי לבכות וליילל ברחובה של עיר, על כן באתי הנה - למקום אבל ומספד וכאן לא אתבייש מאדם... כי 'בתוך רבים תבכה נפשי', אבל לא על ה'מת' אני בוכה, אלא על כספי וזהבי שאבד... איש יהודי מבני ירושלים בדור הקודם הוציא לאור קונטרס חידושים ובתוך הדברים הביא חידוש של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל והפריכו מכל וכל, והיו הדברים ניכרים שחיפש להוכיח שטעה רא"ז ואינו מבין דרך הלימוד מהו. באותה שעה נכנס אחד מתלמידיו לרא"ז וביקש לצאת במחאה גדולה ולהגן על כבודה של תורה. אך רא"ז מנע ממנו עשות כן, וביישוב הדעת אמר לו, הרי יהודי זה לב נשבר לו ואיש מסכן הוא, ואם הוא מוצא פורקן מסאת יגונו במה שהוא מפרסם דברים כנגדי ומוציאני ללעג וקלס ירווח לו ויונעם לו, אך חלילה מלהכאיב ללבו יותר. נא. וכפשוטו כוונת הגמרא להגיד שבחו ושכרו שכל העולם עומד עליו. אך נכלל בזה עוד כי אי אפשר ל'קיום העולם' בלא וותרנות. וכמו שאמרו משמיה דהרה"ק האהבת שלום זי"ע לפרש הכתוב (קהלת ט ד ט) 'טובים השנים מן האחד', היאך יקוים טובים השנים שיחיו שנים בשלום זה עם זה, רק מן האחד - מכוחו של אחד מהם שמוותר על שלו, ואינו עומד על דעתו. כי אין מציאות בעולם שיחיו שנים יחדיו בשלום ושלווה, בלא שיעלה השטן ביניהם איזה עילה קטנה להפריד ביניהם, ורק על ידי שהאחד מוותר ממשך השלום לשרור ביניהם.

שמעתי לאמר מדוע מברכין את החתן והכלה שיהא 'קשר של קיימא', מדוע אין מברכין שיהא 'דבק' של קיימא (וכמו שכותבים בנוסח התנאים האומר 'לדבק' טוב) או שאר חיבורים. אלא ביאורו, כי הבא לקשור שני חבלים שאורך כל אחד מהם 'אמה' לא יקבל חבל באורך של שני אמות אלא פחות מכן, משא"כ בחיבור ה'דבק' וכיו"ב יתכן שישארו בידו אורך שני ה'נפרדים' גם יחד, והיינו כי בקשירה חייב כל צד לתת מעצמו ורק כך יוצר הקשר. וזהו 'קשר של קיימא', כי כדי שיעמוד ה'בית' על תילו ב'שלום בית' (וכן בכל ענייני 'בין אדם לחברו' כ'חברותא' בלימוד, ו'שותף' לעסקים וכו' וכיו"ב) חייב כל אחד להעניק ולוותר משלו... ובלא זה אין קיום לחיבורם...

נב. לאידך גיסא, אין ערוך לכאב שנגרם כביכול למעלה כאשר ה'אב' רואה את בניו אהוביו שרויים במחלוקת בין זה לזה, וכבר אמרו לפרש בלשון הכתוב בפרשתן גבי עונשם של עדת קרח 'ותפתח הארץ את פיה' (טז לב),

כשאדם מענה ומסנף את פיו מלהוציא בפיו דיבורים שאינם מהוננים.

בללו של דבר, כדאיתא ב'תנא דבי אליהו' (רבא כח) אמר להם הקב"ה לישראל בני אהובי... ומה אני מבקש מכם, אלא שתהיו אוהבין זה את זה² ותהיו מבבדין זה את זה³...

משה' זי"ע (ישיר משה על שה"ש) בפסוק (שם א ב) 'ישקני מנשיקות פיהו', כי נשיקה רומזת על תענוג ואהבה, וממה הקב"ה מתענג מנשיקות פיהו - כשאדם משיק שפתותיו זו לזו בבח, לעצור בעדם מלהוציא איזה דיבור... וע"ז אמרו לבאר הפסוק (משלי פו כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שמחה לאיש זה הקב"ה (בר"ר ג ג),

ויש לדקדק מדוע לא נאמר 'ויפתח ה' את פי הארץ' על דרך שנאמר לגבי בלעם 'ויפתח ה' את פי האתון' (כב כח). ויש שביארו על פי מה שמובא משל קדמונים, 'שאל' הזהב את הברזל מדוע הנך מרעיש בקולי קולות בשעה שמקישים עליך והקול נשמע למרחוק, ואילו כשמרדדים אותי אזי לא נשמע קולי כלל, 'השיב' לו הברזל, מה אדמה לך ומה אשווה לך, הנה מי שדופק ומקיש עלי הוא 'אחי' - פטיש העשוי מברזל, לעומת זאת אותך אין מרדדים ב'אחיק' הזהב אלא במין אחר, וכשאח מכה באחיו הרי גדול הכאב עשרת מונים מהכאה על ידי נכרי וזר, על כן הנני גונח ונאנח בקול מר על שאחי עצמי ובשרי מכה אותי אחת אפיים... ומעתה תבין, כי בשעה שהלך בלעם לקלל את ישראל לא היתה זו 'הכאה' אלא על ידי גוי, וממילא לא היה גדול כ"כ הכאב בצערן של ישראל, ולא היה בכח האתון לפתוח את פיה זולתי סיוע אלוקי ממעל, על כן נאמר ויפתח ה' את פי האתון, אמנם בשעה שנחלקו קרח ועדתו על משה רבינו הרי היתה זו מחלוקת בין אחים, ועלה הכאב השמימה עד שכביכול פתחה הארץ מעצמה את פיה לבלעם חיים.

נג. הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצוק"ל היה אומר ש'איש' בגימטריא כמנין 'לרעהו' (314), כי רק עם 'רעהו' נחשב האיש לאיש, ובלאו הכי, כשאינו 'רואה' את רעהו אינו בכלל 'איש', כי כל תכלית האדם הוא להיטיב עם רעהו.

הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל תיקן בישיבתו, שכל בחור הנטל את ידיו לצורך סעודה או כהכנה לתפילה, ימלא כלי מים לחברו וחברו ימלא עבורו, וטעמו ונימוקו עימו, שהרי על כל אחד למלא פעם אחת כלי מלא במים, אם כן עדיפא ליה שיקיים בדרכו עוד מצווה - חסד, וכן חבירו יקיים כך...

וכבר העיד הרה"ח ר' יואל אשכנזי ז"ל ששמע מהרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע שאמר מ'דארף וויסען אז אויסהערן א איד, און אריינברענגען אין איהם א גוטע הרגשה, איז נישט ווייניגער ווי זאגן טויזנט מאהל נשמת [צריך לדעת שלהקשיב ליהודי ולתת לו הרגשה טובה לא חשוב פחות מלומר אלף פעמים נשמת] (שיח זקנים ח"ג).

פעם הלך הגה"צ רבי משה מינדנער זצוק"ל בדרך, באמצע הילוכו עברה על ידו עגלה נוסעת, ובעל העגלה הפציר ברבי משה שיעלה אל העגלה ויסע עמו, אולם רבי משה מיאן באומרו שיכול הוא להלך ברגליו, אך הבעל עגלה התחנן בפניו שיעלה, עד ששאלו רבי משה מפני מה הינו מבקש ממנו כל כך, השיב לו בעל העגלה, כמו אוזני שמעתי מהרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע שיום שלא עשה בו טובה ליהודי אינו נחשב כיום בחיי האדם, ומאחר שעדיין לא עשיתי היום אפילו טובה אחת, על כן רוצה אני לגמול עמך חסד לקחת אותך בעגלתך.

ברשותו של הרה"ק רבי מרדכי מראחמאסטריוקא זי"ע שהתגורר בירושלים עיה"ק, היו דפנות מסוכתו של הרה"ק ה'מאור עיניים' מטשערנאביל זי"ע אשר בעיני הרבי היו שוות כל הון דעלמא, ואפילו כשפנה אליו עשיר מהעיר בארדיטשוב ברצותו לקנות את הדפנות בעד סכום גדול, מיאן הרה"ק לקבל את ההון העתק ולא אבה למכור את הדפנות היקרות, על אף שבאותם שנים היתה העניות שוררת בירושלים באופן נורא. כעבור כמה שנים חלה אחד מילדי ירושלים, ובכדי להציל את נפשו הוצרכו להסיק את הבית בעצים בכדי שלא תיפח נפשו מן הקור חלילה, וכנס זקנו של הילד 'להזכיר' את החולה, מיד הלך הרה"ק בעוז ותעצומות הנפש (הוריד את 'שמות הקודש' שהיו חקוקים על הדפנות) חטב את דפנות הסוכה לעצים דקים ונתנם לזקנו כדי שייסיק בהם אש לחמם נפש הילד ותעלה לו ארוכה ומרפא...

נד. ושמה יאמר האדם חושש אנכי ל'פחיתות כבודי' אם אכבד את פלוני, תען ותאמר לו - טעות גדולה טועה מעלת כבודו - כי ידוע מה שאמרו חכמי המשנה 'איזהו מכובד המכבד את הבריות' (אבות ב א). וכבר אמר מי שאמר, המדמה בנפשו כי ייחשב 'מכובד' אף בלא שיכבד אחרים, הרי הוא טועה בדבר משנה, שהרי אמרו בפירוש 'איזהו מכובד המכבד את הבריות', נמצא המכבד את רעהו אינו אלא מכבד את עצמו.

בעולם^נ. ומהאי טעמא כתוב במלחמת מדין (במדבר לא ה) וישלח משה 'אלף למטה אלף למטה', וכתב ה'בעל הטורים' (פסוק ו) 'והנשיאים לא שלח עמהם כדי שלא יתבייש שבט שמעון שנהרג נשיא משבטו' במעשה הזמרי (ואין לו 'נשיא' לשלוח למלחמה), הרי דאף שמצד הסברא היה נראה יותר לשלוח את גדולי הדור למלחמת מצוה זו נמנע משה מלעשות כן כדי שלא לגרום צער ובושה לאחרים^{נח}.

וזכר אמרו מעשה בתלמוד ירושלמי (דמאי פ"א ה"ב) על רבי פנחס בן יאיר שהיה צריך לעבור בנהר גינאי, עמד וציווה למים שיפנו לו את דרכו, ואכן המים נערמו כמו בקריעת ים סוף, ורבי פנחס בן יאיר עבר

ורוכב ערבות שש ושמה בראותו את עמו נוהגים כבוד זה בזה^{נח}. וכך פירש הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (בספרו רב טוב פר' בשלח ד"ה ויאמרו איש אל אחיו) מה שנאמר (ישעי' ו ג) 'ואתה קדוש יושב תהילות ישראל וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבקות', שהקב"ה יושב ומצפה לתהילות ישראל שישבחו ויהללו איש את רעהו, ואם קרא זה אל זה ואמר קדוש - שיהודי אחד קורא את רעהו 'קדוש' הוא, קוב"ה עונה כנגדם 'קדוש קדוש - ה' צבקות' כלומר שקורא על שניהם - זה קדוש, וזה קדוש^{נח}.

ופשיטא ואין צריך לומר שלא יבייש או יצער איש מישראל, ולא יגרום עגמת נפש לשום בריה

בענין זה שנינו במשנה (אבות ד יב) 'רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים', יש שהעירו מה ענין סמיכות מימרות אלו אהדדי, והסבירו קמאי, דכשם שב'מורא רבו' על התלמיד להתיירא מרבו אע"פ שאין הרב מתיירא ממנו, כיו"ב 'יהי כבוד חברך' יכבד אדם את חברו לשם שמים, ולא רק שלא יקווה ולא ייחל שבשכר זה יחזור חברו ויכבד אותו, אלא אף בידוע לו שחברו מזלזל בו לא ימנע מלכבדו. וזוהי 'אהבת ישראל' שלימה, שיהא אוהב כל אשר בשם ישראל יכונה מבלי לצפות שישביב לו כגמולו הטוב.

נה. גדול שכרו של המקדש פיו לאמר לרעהו דיבורים המעודדים ומחזקים, וכל המרבה לספר הרי זה משובח, עובדא הוה בישיבת פוניבז' בימים ההם כשהגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצוק"ל היה ה'משגיח' שם, נכנסו אליו כמה בחורים אשר מתוך קנאות התלונונו לפניו על מנהג שנשתרש בין תלמידי הישיבה, שהחברים עורכים לכל חתן - שמחת שבע ברכות, ואז משבחים את החתן בגוזמאות - שלא היו ולא נבראו, התהילה והתפארת לחתן אשר חין ערכו מי ימלל, ומן הראוי לעצור מנהג גרוע זה כמו שאמרה תורה 'מדבר שקר תרחק'. ענה להם המשגיח בחריפות לשונו, דור זה האחרון חולה במחלה נוראה - שאי אפשר לאיש לשבח את זולתו, עתה כאשר פעם אחת בחיים משבחים מעט את האדם ונותנים לו עידוד וחיזוק - גם את זה ברצונכם לעקור.

נו. כיוצא בדבר כתב עוד הרה"ק ה'ייטב לב' זי"ע (בפרשתו ד"ה א"י רב לכם) בביאור לשון הכתוב (מלאכי ג טז) 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו', שלכאורה היה צריך לומר 'אז דברו' ולא 'אז נדברו', אלא ש'נדברו' הוא מלשון 'התפעל', כלומר שכל אחד נדבר בפי חברו שהוא 'ירא ה' - שכל אחד מתפאר בכך שרעהו הוא מיראי ה', אז 'ויקשב ה' וישמע' ויש לו נחת רוח לפניו שאחד משבח ומפאר את השני, ועל כן כותב את שניהם בספר הזכרון ליראי ה' וחושבי שמו, וגם המספר בשבח השני אף בכלל יראי ה'.

נז. מספרים על הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, שכל ימיו נהג לקדש על הכוס בשיעור הקטן יותר (המוכר כפי שיטת רבי חיים נאה), ולא הקפיד לקדש על שיעור הגדול (המוכר כשיטת החזון איש), ולאחר פטירת הרבנית ע"ה התחיל לקדש על כוס בשיעור גדול, והיה הדבר לפלא בעיני מקורביו, עד שהוברר טעמו, כי אותו גביע הקטן קיבל במתנה מחמיו אבי הרבנית, ולכבודה קידש דייקא בו על היין, כי העדיף להדר בזה מאשר להדר ב'שיעור הכוס'...

כע"ז מסופר על אחד מחסידי קמאי בעיה"ק טבריא שאחר פטירת הרבנית ביקש מנכדו שיסיר את ה'מראה' (שפיגע"ל) הגדולה שהייתה תלויה על הארון בביתו, כי בכל השנים הייתה מראה זאת לצנינים בעיניו אלא שלא אבה לומר מאומה אחר שהבין כי רצון הרבנית במראה זאת, רק מיד לאחר שהשיבה נשמתה ביקש להעבירה משם.

נח. צא ולמד חומר העון ממה שאמרו (ב"מ נח: טז). 'כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים... אין לו חלק לעולם הבא', וכדאי הוא העיון בתשובתו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בספרו 'מנחת שלמה' (סוף ס"ז) שהאריך לעורר בענין הלבנת פנים, ודן שם באריכות מדוע לא מצינו שהתירו לחלל את השבת כדי להציל את חבריו מהלבנת פנים (ועי' שו"ע או"ח שז יד), ואיך א"כ מזלזלים בדבר חמור כזה.

שאלו פעם את הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע הגדרה של 'ללמוד על מנת לעשות' מהי, וענה, לדעת שלא לפגוע חלילה בשום יהודי אפילו בדיבור קל ואפילו לרגע אחד חלילה.

'אמר רב יוחנן, קרח לא מן הבלועים ולא מן השרופין, פי' שלא נבלע בארץ עם עדתו, וגם לא נשרף באכול האש את מקריבי הקטורת, וברש"י, אלא במגיפה מת, והיינו שמת רק למחרת ההוא יומא. נמצא שבבקרן של יום עדיין היה קרח בחיים, והוא הוא זה שליבה את אש המחלוקת בשנית - שיתלוננו העם על משה 'אתם המיתם את עם ה', ראה נא עד היכן כוחה של המחלוקת - אף שכבר ראו הכל את זעקת השמים והארץ בצדקת דרכם של משה ואהרן. מ"מ נהג קרח כמי שנסתלקה דעתו לגמרי ולא ראה את אשר לפניו, ושב מיד למחרת לחרחר שוב ריב ומצה על משה ואהרן^ט.

ולא זו בלבד שהמחלוקת תסמא עיני האדם, אלא היא מעוותת את שכלו וראייתו - לראות את פני הדברים כפי רצונו ולא כפי האמת^פ. וכמו שמבאר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה בפרשתן) בשם הרה"ק מפשיסחא זי"ע, כי תמיהה גדולה היא היאך מען קרח על משה מדוע התנשאו (פז ג), בשעה שדייקא במידה זו שבחתו התורה להדיא - 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה' (במדבר יב ג). אלא, כי אכן, זוהי כוחה הנורא של

את הנהר ביבשה בתוך הים, שאלוהו תלמידיו האם גם הם ראויים שיתרחש להם אותו הנס והמים יהפכו עבורם לחומה, ענה להם רבי פנחס מאן דידע בנפשיה דלא אקיל לבר נש מישראל מן יזמוי יעבור - שכל מי שיכול להעיד בנפשו שלא פגע ביהודי מימיו הרי ראוי הוא שיבקע הנהר בזכותו. ומכאן שהשומר פיו ולשונו, ונזהר שלא לפגוע באיש ישראל חלילה בין בדיבור ובין במעשה, הריהו שקול כנגד שישים ריבוא מישראל שבזכותם נבקע הים, וראוי לו שיעשו עמו את הנס הגדול מן השמים.

יעוור עיני חכמים - המחלוקת מעוותת עיני האדם

בפרשתן (יז ו), 'וילוננו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם את עם ה'. וכבר תמחו המפרשים, היאך יתכן כדבר הזה, שאך אתמול ראו הכל שברא ה' בריאה חדשה והאדמה בלעה את כל המתלוננים על משה, ומיד למחרת שוב 'וילוננו כל עדת בני ישראל'.

ותריץ הרה"ק 'הבית ישראל' זי"ע בשם אביו הרה"ק 'האמרי אמת' זי"ע, דאיתא בגמרא (סנהדרין קי).

נט. וז"ל המתוק של ה'כותב' את מאמריו של הגאון מהרי"ד קאפלמאן זצ"ל, אחר המגפה והבליעה (של עדת קרח) אמר ה' למשה - 'קח מאתם מטה מטה לבית אב... והנחתם באוהל מועד... והשכתי מעלי כל תלונות בני ישראל... ויהי ממחרת, ויצא פרח ויצץ וגמל שקדים', ראיתי בספרים שהקשו, הרי הקב"ה הוא רחום וחנון, למה הי' צריך לכל המיתות והמגפות, מאחר שבסוף הוכיח שהכהונה של אהרן היא, וקושיא עצומה היא. והתירוץ, דתלוי באיזה מצב עומד המקבל, במה דברים אמורים. שמועיל הוכחות, וען מען איז ערנסט (כשהם רציניים), אבל על ליצנות לא מועיל אפילו מאות הוכחות וכמו שהביא המסילת ישרים בביאור מפסידי הזהירות, ואפי' כשהיו פותחין ז' רקיעין, וכבר היה כן שנפתחו להם כל הרקיעים (בעת 'מתן תורה'), ואפ"ה חטאו אח"כ בעגל, כמה תורה שלומדים וכמה דרשות ששומעין לא מועיל כלום, איין געלעכטער, איין שפאס (ליצנות ושחוק אחד) מאבד הכל, לכן הי' צריך הקב"ה מקודם להסיר את הליצנות ע"י מיתות ומגפות, 'דאן לאכט מען שוין ניט' ואז מועיל הוכחות וראיות. וכן מציינו באליהו בהר הכרמל שעצר מקודם מטר שלוש שנים, ואח"כ הוכיח את העם ע"י הפרים, שהם עמדו על פר הבעל, ואליהו נגדם נצח ע"י פרו לה', ואז כולם הודו לדבריו ובה', וגם שם קשה כקושיא הזאת, לשם מה היה נצרך לעצירת גשמים ג' שנים, ורק אח"כ להוכיח שה' הוא האלוקים, מיד היה לו להוכיח, אלא ע"כ כנ"ל, מכיון שעמדו בליצנות [כפי שיבואר שם ב'קפיטל' למי שלמד] ולכך לא הי' מועיל שום הוכחה, רק אחר עצירת גשמים ג' שנים, שהיו מחפשים עשב השדה לאכול ונעשו 'ערנסט', אח"כ הי' מועיל הוכחות.

באופן אחר אמר הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל, דעדת קרח היו מלאים ב'נגיעות', שכן הם התלוננו שהנשיאות שייכת להם, והאדם שהוא נוגע בדבר לא יבין ולא יראה כלל אפילו אם תוכיח לנגד עיניו כי הוא טועה בדרכו, אדרבה, לשיטתו ימצא בכל פרט ופרט אשר יארע כהסכמה וראייה לדעתו. ורק אחרי שמתו עדת קרח ונשארו בני ישראל שלא היו 'נוגעים' בטענותיהם, שפיר היה סגי בסימן של המטות להראותם שהצדק עם משה רבינו ע"ה. ס. והרי הוא נדמה למי ששובש בתי עיניים הצבועים בצבע הירוק - שהוא רואה את כל העולם בצבע ירוק ככרתי, אפילו מה שלא נדמה לצבע הירוק ככהוא זה, והנמשל מובן...

והיינו שלא ראה לנגד עיניו כי אם צד אחד וזה גרם לכל המחלוקת.

ובזה יתבארו גם דברי רש"י בהמשך הדברים (טו ז, מדברי ילקו"ש תשנ) 'וקרח שפקח היה מה ראה לשטות זו', כי פעמיים צד עולים בגמטריא קפח - אותיות פקח, והיינו כי מדרכו של פקח להבין שיש שני צדדים למטבע, ויש כאן 'פעמיים צד'. ולכן שאלו 'וקרח שפקח היה' מה ראה לשטות זו - לחשוב כי רק דעתו 'דעה' היא^{סא}, ומה ראה לחלק את תיבת 'פקח' לחצאין ונשאר רק מנין 'צד' אחד (הרה"ק מראפשיין

הגאוה^{סא} ומחלוקת שמסמאת עיני האדם, עד שקרח חשב שהוא משה, ועליו עצמו אמרה תורה 'והאיש משה עניו מאד'^{סב} (בחשבו כי 'משה' הנאמר בפסוק קאי עליו, כי הוא ה'תלמיד חכם', ע"ד אומרם (שבת קא: ועוד) 'משה שפיר קאמרת').

ובבלל, כל מחלוקת באה אך ורק מחמת שהאדם שקוע בתוך עצמו, ואינו רואה לנגד עיניו אלא 'צד' אחד. מדוע לא יבין שיש עוד צד ועוד דעת הרואה את פני הדברים באופן אחר. ובוה יתבארו דברי רש"י בריש הפרשה, 'ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק... נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת',

סא. מופת חותך מביא הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (בספרו בן פורת יוסף פרשת ויחי) להוכיח שהגאוה גרועה מכל העבירות שבתורה, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (ויקרא טז טז) 'השוכן איתם בתוך טומאתם', וברש"י, 'אע"פ שהם טמאים שכינה ביניהם', ואילו על המתגאה נאמר (סוטה ד:): 'אין אני והוא יכולים לדור בכפיפה אחת'...

הרה"ק ה'שפתי צדיק' זי"ע מביא בשם זקנו הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, כי כל יהודי יש בו נקודה ומעלה מסוימת שבה מוצא הוא חן בעיני השי"ת, והיא נעלמת אף מהאדם בעצמו, ואם נדמה לו שיודע מהי 'נקודה' זו הרי זה אות ומופת שוודאי לא בזו חפץ ה', שמאחר שמכיר במעלתו הרי הוא מתגאה בה, וכבר לא יתכן שיהיה להקב"ה נחת רוח מדבר שמתגאים בו...

סב. הנה ידוע מאמר חז"ל (יומא עה.) שקירוב מקום נפילת המן היה תלוי במעשי האדם וצדקותו. אם כן, וודאי שה'מן' של קורח היה יורד לו בסמוך לפתח ביתו ממש, שהרי 'מטועני הארון היה', לאידך, ברור שלאחר מחלוקתו עם משה לא מצא את המן בקרוב כ"כ, ומעתה תמוה כיצד לא שם על לבו שחטא וטעה טעות חמורה במה שנחלק עם משה (עיי' בדברי השבט מוסר המובא לעיל שלא ירד מן... וע' פנים לתורה) ומכאן למדנו, שהשקוע בתוככי המחלוקת יראה בכל דבר רק את צדו, ואדרבה - כראות קרח שהמן מרוחק מאתו, הבין שכך עלתה בידו מכיוון שלא ליבה מספיק את האש כנגד משה עד לשמים, ועליו לשוב בתשובה - לחזק המחלוקת.

כעין זה מצינו להרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (קרח תר"פ) דהנה איתא ברש"י על הפסוק 'ויקח קרח' - דבר אחר, ויקח קרח, משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, ובאלו 'דברים' משכם - שבא קרח וגילה את אזנם שכל יסוד היהדות הוא שהקב"ה מרחק את האדם ועליו להתייגע להתקרב, וכה אמר להם לראשי סנהדריות, הנה, כל מה שריחק אתכם הקב"ה מהמשכן והכהונה אינו אלא כדי שתתאמצו להתקרב והריחוק הוא רק צורך הקירוב, וכאשר תתאמצו ביותר תתקבלו לעבודת המשכן, וזה עצמו הוא רצון ה', שעי"ז תזכו להתקרב, ודברים רכים אלו משכו את לבם - על דרך האמור בזוה"ק (ח"א סט:): בביאור הכתוב (תהלים פט י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', שדרכם של גלי הים הוא שהם רועשים וגועשים ביותר, והם מנסים לעלות מעלה מעלה אך הם חוזרים ונופלים, ושבח זה משבחם הקב"ה - כי שבח גדול הוא למי שמנסה לעלות מתוך געגועים והשתוקקות ואינו מצליח, ואעפ"כ אינו פוסק מלהשתוקק, ומטעם זה ברא את האדם בעולם שפל כזה - בכדי שישתוקק אליו בכל לבו אף אם לא יעלה בידו לעלות ולהגיע אל מה שנכסף לו.

ואל תשאלני מדוע נחשב זה להם לחטא, כי באמת, כל האמור אינו אלא דוקא לענין השתוקקות בלבד, אבל ח"ו שיבוא עי"ז לחלוק על משה, ואם היו מתפייסים בדברי משה ולא היתה עליהם אלא התשוקה לבד בוודאי היה זה להם לשבח, אבל מכיוון שבאו לכלל מחלוקת סטו מדרך הרצויה ונחשב להם כחטא לשורפם ל"ע.

סג. באופן אחר ביאר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע (שש"ק, קרח) 'וקרח שפיקח היה מה ראה לשטות זו' - להיות פקח, וכלשון הרה"ק 'שפתי צדיק' זי"ע (בפרשתן אות י) ועיקר החיסרון היה שהיה פקח ורצה להשיג הכל בשכלו, וזה לא טוב מאד - שצריכין לילך בפשטות ובתמימות כמ"ש (משלי י ט) 'הולך בתום ילך בטח', דמי שהולך בתמימות בטוח שלא יפול בדברים כאלו.

באר הפרשה - פרשת קרח

קרח וכל עדתו^{סד}. אמנם, לדידן ייאמר, הרחק מן המחלוקת ואל תיגרר אחריה, אפילו כשנראה ש'לשם שמים' היא^{סו}, כי מחלוקת שכל אחד מהצדדים בטוח בעצמו שכל כוונתו אינה אלא ליחדא שמו דקודשא בריך הוא ושכינתיה זה גרוע מכל - כמבואר ב'ערות דבש' (דרוש ה' לחודש אלול, באמצעו) שאי אפשר ליצר לפתות את הצדיקים לעשות מחלוקת, מה יעשה - יגררם לתוך מחלוקת לשם שמים, ומשם יובילם לסתם מחלוקת^{סז}.

זי"ע, הובא בחמדה גנוזה להרה"ק רבי סיני מז'מיגרד זי"ע במערכת ראפשיץ^{סד}.

אל תחד כבודי - בגנות המחלוקת אפילו כשהיא לשם שמים איתא במשנה (אבות ה יז) 'כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת

סד. איתא בחיד"א (דבש לפי מערכת ק' אות כז) בשם המהר"י אייבשיץ ב'ערות דבש', 'פקח' הוא בגימטריא חצי 'שלום' (כי פעמיים פקח גמטריא שע"ו - כתיבת שלום), וזה שתרגם אונקלוס 'ואיתפליג' קרח, שחילק את השלום לשנים ועשה מחלוקת. והנה פעמיים 'פקח' עולה כמניין 'שלום', כי במחלוקת ששני הצדדים פיקחים יבין כל אחד לשיטתו של חברו, ועל ידי כן עד מהרה יבואו המה לשלום ושלוה.

סה. רבים מקשים מדוע אמרו מחלוקת קרח ועדתו, הרי קרח חלק עם משה ולא עם עדתו, והיה לו לומר מחלוקת משה וקרח, כמו שאמר ברישא מחלוקת הלל ושמאי, ובספרי הקודש האריכו למעניתם, שלא הייתה כאן מחלוקת מב' הצדדים, כי משה רבינו לא חלק כלל עם קרח, רק הוא זה שחלק על משה, ע"כ לא אמרו מחלוקת משה וקרח.

הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע כותב ב'ערות דבש' (דרוש ח' לט' אדר, בתחילתו), שבכל מחלוקת מפתה היצר את הצדדים כי כל מחלוקתם היא לשם שמים (וחלילה להם מלחשוב שמחלוקתם שלא לשם שמים). ובזה נותן ה'ערות דבש' סימן לדבר היאך ידע האדם האם כוונתו לשם ה', אם הם מחולקים אך ורק בנידון מחלוקתם, אבל זולתי זאת הרי הם אוהבים גמורים זה לזה - הרי יש כאן אות ומופת חותך שמחלוקתם לשם שמים...

וזוהו שאמרו 'איזהו מחלוקת לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי' - ומה מצאנו גבי בית הלל ובית שמאי, שאמרו בגמרא (יבמות יד:) ת"ש, אף על פי שנחלקו ב"ש וב"ה בהרבה מדיני קידושין ויבום, וכן נחלקו בצרת הבת, שלפי בית הלל בני בית שמאי ממזרים, ואפילו הכי לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל, ולא ב"ה מבית שמאי, ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר (זכריה ח ט) 'האמת והשלום אהבו'.

ובזה גם יתבאר לשון המשנה מחלוקת 'קרח ועדתו', שהם היו שווים רק בדבר אחד - כנגד משה רבינו, אך בינם לבין עצמם גם שררה מחלוקת, שכל אחד מהם רצה להיות כהן גדול ואמר שהוא הראוי לזה ולא האחרים... משמיה דהרה"ק הבני יששכר זי"ע נתנו סימן, שיבדוק עצמו האם בגשתו למצוה אחרת גם תתלהב נפשו באותה אש להבת שיש לו לענין המריבה, האם גם לענין 'עטיפת הטלית ולבישת התפילין' בוערת בו אש התלהבות באותה מידה של המחלוקת, ואם לא כן, סימן הוא שאין כוונתו במחלוקת לשם מעלה כלל וכלל - ולכך מצינו בקרח ועדתו שזלזלו במזוזה וציצית.

סו. פעם נכנס יהודי אל הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל ושאלו 'בתמימות' בענין מסוים כיצד היא ההלכה - בו בזמן שגדולי ישראל נחלקו ביניהם בפסק ההלכה על ענין זה... (כידוע, פעמים רבות יש דין ודברים בין גדולי הדור בענייני הלכה, ומשם תימשך למחלוקת אצל 'אנשי החצר' שבין ב' הצדדים), הגאון רב"צ הכיר מהי מטרתו של אותו שואל תמים, ע"כ אמר לו, ר' יהודי, בנידון ההלכה עצמו, כאיזה צד שתנהג יש לך על מי לסמוך, אבל להחזיק במחלוקת - אין לך כלל על מי לסמוך.

סז. נוראות מצינו בגמרא (חולין צא:), על הפסוק (בראשית כח ב) והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה - שהרי דמות דיוקנו של יעקב חקוקה בכסא הכבוד, ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה. ורצו המלאכים להרגו - מחמת קנאה (רש"י שם), מיד - והנה ה' נצב עליו. והמתבונן יתמה, הרי 'אין ביניהם לא קנאה ולא שנאה...' (עיי' שבת פט.), והיאך יתכן שהם 'קנאו' ביעקב, אלא ע"כ צריך לומר שקנאה זו - קנאה עילאית היתה - במה שאין לנו השגה, ואעפ"כ הביאתם קנאה זו עד כדי הרצון להרוג את יעקב כפשוטו בפועל ממש.

וכבר כתב הרה"ק בעל התניא זי"ע (אגרה"ק נו) וז"ל. לשם שמים^{סח}, אשר רוב הצרות והתלאות הן ממחלוקת כי אין שלום יוצא מתוך מריבה, ובפרט ממחלוקת לשם שמים, הרחמן יצילנו ממנה^{סט}.

סח. תיאור 'נלבב' ונחמד נמצא בכתובים (מתוך רשימה של אורח בעיירת ברעזאן, בחורף תרס"ח) בשם המהרש"ם מבערז'אן בעניין מחלוקת לשם שמים, והרי הוא ככתבו כלשונו כפי שנרשם על ידי אחד האורחים שהיו שם בשנת תרס"ח.

גבאי בית הכנסת מהעיר המבורג באו לעיירה ברעזאן לדון לפני הגה"ק המהרש"ם זיע"א אודות מחלוקת שפרצה בקהילתם, והוחלט על כל הצדדים להגיע אליו. וזה דבר המחלוקת, מייסדי בית הכנסת היו 'אשכנזים' מהונגריה, מגליציה, מפולין ומרוסיה. עשרות בשנים התפללו 'אשכנזית' – נוסח אשכנז, אך בשנים האחרונות התרבו תושבים חדשים חסידים מגליציה ומפולין עד שכבר נהיו הרוב בבית הכנסת, והם דחקו לשנות את הנוסח לספרד, והתלקחו ויכוחים ואפילו מחלוקת של ממש, בין הקהילות. אחרי שסידרו שני הצדדים את טענותיהם, הרהר המהרש"ם ואמר להם: תודה לה' שאחינו מקהילה בהמבורג דנים ביניהם על הנוסח, וזה לי כאות וסימן שהנכם יראי ה', ואספר לכם דבר (הלצה) שהיה עם הגאון האדיר ר' יוסף שאול נתנזון בעל 'שואל ומשיב'.

הגאון בא בימי הקיץ לעיר סקוליע לשאוף אויר צח בין הרי קרפטים שסביב לה. בעיר זו חיו כמה מאות משפחות מאחינו בני ישראל, והיו שם כמה בתי כנסיות, שנהוג היה בהם נוסח ספרד. בימי הקיץ באו למקום גם הרבה אנשים מלבוב, למטרת קיט והבראה. משנה לשנה התרבה מספר הנופשים במקום. פעם אחת בליל שבת קודש כאשר ה'בעל תפלה' אמר בקדיש 'ויצמח פורקניה', התחילו אנשי לבוב, שהיו רובם ככולם 'אשכנזים' למחות. הגאון בעל שואל ומשיב החזיר פניו לציבור ובהרמת יד השתיקם. אחר כך, כאשר השי"ץ הגיע ל'כגונא', הרעישו שוב האורחים אנשי לבוב והתחילו בקול רם לומר 'במה מדליקין'... אנשי סקוליע צעקו 'אנחנו בעלי הבתים פה ואתם האורחים', ואנשי לבוב זעקו לעומתם 'מהאירוח שלנו כאן בחדשי הקיץ אתם מוצאים את לחמכם לכל ימות השנה, אנחנו נודבים גם להחזקת בית הכנסת, לכן אנחנו העיקר ואתם הטפל'. שוב החזיר הגאון את פניו ואמר, 'תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם'...

לאחר התפלה הזמין ר' יוסף שאול את המתפללים כולם לביתו, פתח את פיו ואמר, 'דעו, אחי היקרים, כי בשעה שאתם מתקבצים לתפלה לכבוד ה' יתברך, השטן לא יכול לסבול את הדבר, והוא מבקש תחבולות להפריע את התפילה. מה הוא עושה, הרי הוא מייעץ לאנשי לבוב לומר 'במה מדליקין'... זאת אומרת, במה והאיך מדליקין אש המחלוקת ביניכם... ומיד במקביל הוא מייעץ לאנשי סקוליע לומר 'כגונא', פירוש שישתתפו במחלוקת כמותם... אבל האמינו לי, אחיי, שלא לכך התכוונו רבותינו מחברי התפלות והפזמונים. אך מה אפשר לעשות כי מצבינו לא קל כי אנחנו עדין במאסר הגלות, וחבושים בידי היצר הרע המעקש את לבנו. לכן עלינו להתפלל 'רבונו של עולם, רחם על ישראל עמך, שלח את הגואל צדק, וממילא לא יהיה צורך לומר יותר 'ויצמח פורקניה'.... ואז כבר ננהג כמנהג משיח צדקנו, אם הוא יאמר משיח 'כגונא' יאמרו ישראל כגונא, כגונא דיליה למהויה אחד באחד בהתאחדות גמורה... ואם יאמר משיח 'במה מדליקין', יאמר עם ישראל בהתלהבות ובאש קדושה 'במה מדליקין' - אהבת איש לאחיו... הנאספים התענגו על דבריו.

הגאון בעל ה'שואל ומשיב' המשיך ואמר, כעת הנני נמצא עכשיו בעיר מלאה חסידים ולכן אמרתי לכם 'תורה חסידית'. ועתה, אני רוצה לפסוק את ההלכה. הדין והמנהג פשוט, אנשי סקוליע הבאים ללבוב ומתפללים בבית הכנסת שנהוג בו נוסח אשכנז יוכלו לומר בחשאי 'כגונא', אנשי לבוב הבאים לסקוליע יוכלו לומר לעצמם 'במה מדליקין'.... אני מודה על האמת ואת חטאי אני מזכיר, אני בעצמי אומר פה ק"ק סקוליע (בחשאי) במה מדליקין. ומה בכך, אם מי מאנשי סקוליע יאמר בלבוב במה מדליקין ומי מאנשי לבוב בסקוליע – כגונא, העונש עבור כך אני מקבל עלי. העיקר, אחי היקרים, שיהיה שלום ביניכם. ואם יהיה שלום יהיה הנוסח טפל והשטן יתפקע...'

המהרש"ם סיים את סיפורו, לאנשי המבורג שחייכו למשמע אוזנם והציע גם להם שיאותו לאיזו 'פשרה' בין הצדדים למען השלום, והצדדים התרצו. ולאחר קבלת קנין, קבעו פשרה נעימה לרווחת הצדדים.

סט. הגה"ק רבי יצחק אלחנן ספעקטאר זצוק"ל ראה פעם איך שכמה אנשים חולקים בענין 'לשם שמים' ויורים בפיהם חיצים ובליסטראות זה בזה, נענה רבי יצחק אלחנן ואמר, 'לשם שמים' אינו רואה כאן, אבל אני רואה מידות מושחתות ונוראות... כל אחד זועק 'כולה שלי'.

נטל כל הקרקעות לעצמו וזה נטל כל המטלטלין לעצמו, ורצו לבלוע איש את רעהו בעודו בחיים, אלא שבפיהם אמרו שחולקים המה על מקום המקדש... (אף שאין לנו השגה בקדמונים אלו, מ"מ דברי המדרש באו ללמדנו יסוד גדול בפרשת המחלוקת), כי מאד מאד יש להתרחק מ'מחלוקת לשם שמים', כי אם יפשפש בעצמו היטב ימצא שמתחת ל'כבוד שמים' טמון 'כבוד עצמו', אלא שהיצר מצליח לבלבל את הילך מחשבתנו כרצונו ה"י".

עוד איתא במדרש (בר"ר ד ו) למה לא נאמר 'כי טוב' ביום השני לבריאה, אמר רבי חנינא, לפי שבו נבראת המחלוקת (חלוקת מים עליונים ומים תחתונים), שנאמר 'ויהי מבדיל בין מים למים'. אמר רבי טביומי, אם מחלוקת שהיא לתיקונו של עולם ולישובו אין בה 'כי

איתא במדרש (בר"ר כב ז) בענין המחלוקת של קין והבל עד שסוף דבר קם איש באחיו ורצחו נפש, וז"ל. 'על מה היו מדיינים, אמרו בואו ונחלוק את העולם, אחד נטל קרקעות ואחד נטל את המטלטלין. זה אמר, הארץ אשר אתה עומד עליה שלי היא (שהרי כל הקרקעות שלי). וזה אמר, הבגד אשר אתה לובש שלי הוא. זה אמר תפשוט (את הבגד), וזה אמר, פרח (באויר). מתוך כך - ויהרגהו. רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר, שניהם נטלו את הקרקעות ושניהם נטלו את המטלטלים, ועל מה היו מדיינים, אלא זה אמר, בתחומי בית המקדש נבנה, וזה אמר בתחומי. שנאמר, ויהי בהיותם ב'שדה', ואין שדה אלא בית המקדש', עכ"ל. וביארו בעלי המוסר, שאין כאן כל מחלוקת, כי באמת היה הסכסוך ביניהם על עניני רכוש וממון, זה

בדרך צחות היה הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע אומר, יעקב אבינו ביקש 'בסודם אל תבוא נפשי' כי פעמים הרבה יאמרו הניצים וכי נראה לך שאנו נחלקים בסתם דברים פשוטים, לא כי, אלא חולקים אנו בדברים העומדים ברומנו של עולם - עפ"י תורת הסוד, וע"ז ביקש יעקב אבינו בסודם אף במחלוקת זו שהיא עפ"י סוד אל תבוא נפשי איני רוצה כל חפץ בה, כיוון שעל פי 'פשוט' הוא מחלוקת על משה רבינו.

כן פירש הרה"ק ה'מקור ברוך' מסערעט וויזניץ זי"ע, בדברי חז"ל (סוכה נב): 'יצרו של אדם מתגבר עליו ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו', שבא לומר לאלו שעורכים מחלוקת 'לשם שמים', כלומר, שהם לוקחים את הקב"ה לעזרתם - כי 'לשם שמים' כוונתם - לא יכול היצר להסיתו למחלוקת...

וכך ביאר הרה"ק ה'אמרי נועם' זי"ע בדברי חז"ל (במדב"ר כא כב) 'קשה עלי פרידתכם' שכך אומר הקב"ה לבני ישראל קשה היא המחלוקת ובפרט כשהנכם באים ותולים עצמכם עלי כי לשמי אתם נפרדים ונלחמים זה בזה. ע. סיפר הגאון המגיד מישרים רבי שלום שבדרון זצ"ל על עצמו (ברוב ענוותנותו תלה 'משל' זה בעצמו) שפעם נתארך בשבת קודש בעיר פלונית, והייתה השבת 'שבת ראש חודש' - ר"ש שהיה ידוע כ'בעל תפילה' היה בטוח בעצמו כי לרגל בואו העירה לשאת דרשות חיזוק במשך כל השבת יכבדוהו לגשת אל ה'ברעטל' (התפילה לפני העמוד) לאמירת ה'הלל', משום מה שלח הגבאי יהודי אחר, ושתק לו ר"ש, אחר ההלל משבאו לקריאת התורה היה בטוח בעצמו כי יכבדוהו בעליה ראשונה השייכת לו כאחד מבני אהרן הכהנים, וכבר סידר את ה'טלית' למען יוכל לגשת מיד אל בימת הקריאה - אבל, לא... כהן אחר נקרא במקומו לעלות ראשונה, חשב ר"ש וודאי רצונם לכבדני בעליית ה'מפטיר' שגם היא מותרת לכהנים, וכמעשהו בראשונה כן מעשהו במפטיר שנקרא אל הבימה איש אחר (אף שהוא כבר הכין עצמו וכחכח בגרונו לברך ברכות התורה וההפטרה בקול צלול)... ועדיין היה ר"ש בטוח כי ה'מוסף' בו אומרים אתה יצרת לכבוד השבת ולכבוד ראש החודש 'יפול' לידו האמונות בתפילה לפני העמוד, והנה הוא שומע את קולו של ה'גבאי' בכבודו ובעצמו מסלסל בקול כ'הקדמה' לתפילת המוסף 'וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה... הקב"ה ישלם...' וחשב ר"ש לעצמו, זה הגבאי מתברך בלבבו לאמר כי הוא 'עוסק בצרכי ציבור באמונה', וכי זוהי נאמנותו שאינו מבין להעריך ולכבד אורחים רמי מעלה הדורכים על מפתן בית מדרשו... מה אומר ומה אדבר, בחזרת הש"ץ טעה זה הגבאי - שכח שהיום ראש חודש והחל 'תכנת' (תקנת) שבת' במקום 'אתה יצרת' הנאמרת בשבת ראש חודש, ומשום מה (לגודל תבערת לבי בתלוותי עליו) אנכי שמעתי זאת ראשון לפני כל הקהל, מיד דפקתי והכיתי בחוזקה על השולחן ב'קנאות קודש' נו... אתה יצרת... אתה יצרת... אתה יצרת... ג' פעמים - וכמעט שלא נשבר השולחן מחוזק ההכאה, ולנראה מן הצד נראה היה כי בערה בי אש קודש להעמיד הגבאי על טעותו, אבל האמת אגיד, שאנכי הרגתי את עצמי מכל התרעומת שנתמלא לבי, כי באתה יצרת... הראשון נרגעתי ממה שלא נתכבדתי ב'הלל', ובאתה יצרת... השני נרגעתי ממה שלא נקראתי לכהן או מפטיר, ובשלישית נרגע לבי ממה שלא שלחוני לעמוד לכבוד היום בתפילת המוסף... וכל אחד ילמד מוסר לנפשו איש איש בנגעו ומכאובו.

טוב'. מחלוקת שהיא לערבובו, על אחת כמה וכמה. אלא השלום שנאמר (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן ה' ומכאן נלמד, שהמחלוקת אף כשהיא לצורך העולם אינה כי טוב ע"י.
 יברך את עמו בשלום.
 יברך את עמו בשלום.

כלי מחזיק ברכה - הברכה והפרנסה תלויים במידת ה'שלום' אמרו חז"ל (עוקצין ג ב) אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל
 וכבר אמרו דמחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (ש"ה מס' יומא דרך חיים אות מ"ד), ע"כ כל ערום יעשה בדעת, 'להשקיע' בהבאת שלום בינו לרעהו, כי 'השקעה'

עא. וכך כתב המהר"ל (גור אריה פט"ז) וז"ל. ואם תאמר, מאי שנא חטא זה מכל חטאים בעולם, שאין הקטן נענש. ויש לך לדעת עיקר הטעם, כי מה שאין הקטן נענש, היינו כי אין הקב"ה מביא עונש על קטן. אבל שונה היא עונש המחלוקת, כי גוף הגיהנום דבק במחלוקת, אחר ששניהם נבראו באותו יום - יום שני למעשה בראשית (ב"ר ד ח), להודיע כי המחלוקת הוא גוף הגיהנום, ולכך נענש אף הקטן, כי העונש בא מעצמו. שהמחלוקת עצמה כרוכה עם העונש, עכ"ל (בשינוי קצת), וכלומר, שאין זה מצד 'עונש' על המחלוקת אלא הוא כמי שמחתך בעצמו בסכין... מעשה באחד מתושבי ארה"ב, והוא מתפלל בבית מדרשו של הרה"ג רבי יוסף צבי וואזנער שליט"א. לבנו של 'מתפלל' זה נולד בן זכר למזל"ט והוא בכור לאביו ולאמו, בהיות התינוק כבן ארבעה חדשים החל נודף מהתינוק ריח כריחו של בר מינן ה"י, ולא הועילו כל טיפולי הרופאים. אף אחר מאמציהם המרובים לא עלו הרופאים על שורש הריח, ותקצר יד האדם מלהושיע... עד שיעץ להם הגר"צ הנה לי אב היושב בארץ הקודש - הגר"ש וואזנער זצוק"ל, עלו נא אליו, הזכירו לפניו את הצרה ותתברכו מפיו ותוושעו בכל הישועות. ואכן אבי הבן ואביו (שהוא בעצמו מתלמידי הגר"ש זצוק"ל) נסעו יחדיו לארץ הקודש לביתו של מרן הגר"ש בבני ברק.

משנכנסו קיבלם הגר"ש במאור פניו הנודעים ושמע את קול בכיים. משהזכירו לפניו את התינוק בשמו הוסיף אבי הבן שנקרא שמו בישראל על שם זקני - אבי אבי, והוסיף לבאר שקראו בשם זה אף שנהוג עלמא לקרוא שם לבן הנולד ראשונה על הזקנים מצד האם, אך לדאבון לב חותני אדם קשה הוא (מר נפש), וכבר זה עידן ועידנים - מיום הראשון שאנו מכירים זה את זה, לא יצא השלום ביננו, ואיננו מדברים איש את אחיו, ע"כ לא קראתי לבן בשם זקנו מצד אמו. א"ל הגר"ש, אכן נודע הדבר, כך נראים פני הדברים כשמחותנים מריבים זה עם זה, ובפרט על ענין קריאת השם, שאל היהודי את הגר"ש ובכן, מה עלי לעשות בזו העת, א"ל הגר"ש צא והתפייס עמו, ובעז השי"ת הכל יבוא על מקומו בשלום, אמר היהודי, רבי קדוש, אל יבקש כזאת, כיון שאין כל מציאות לפייסו, הרי אדם זה קשה כאגוז ואין כל 'תורת הפיוס' שייכת בו... א"ל הגר"ש וכי באת עד הנה מארה"ב הרחוקה - בכדי שלא לשמוע בקול הפסק שייפסק לך כאן בחדר. מכאן (בחדר) תתקשר אל השווער שלך (חמיק), התפייס עמו ואף תוסיף לבך באותו מעמד שם על שם זקנו מצד השווער, ובעז השי"ת ירווח לכם. קיבל האיש את הדברים וכן עשה, וראה זה פלא - פלאי פלאים בהגיעו לנמל התעופה קענעדי (בארה"ב) שמע שמזה כמה שעות שהריח נעלם כליל.

שינוי (יומא דף פה): 'עבירות שבין אדם לחברו אין יום הכפורים מכפר, עד שירצה את חברו', ומבואר בחז"ל (תוספתא פאה פ"א ה"ב) שעל עבירות שבין אדם לחברו נענשים בעולם הזה, וכבר אמר הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, כי על עבירות החמורות ש'בין אדם לחברו' נפרעים מן האדם בעולם הזה, ומשם באים רוב הצרות והייסורים ומכאובים הקשים שסובלים בהאי עלמא. וכל הגיהנום בעולם העליון אינו אלא על עוונות של 'בין אדם למקום'.

עב. כתב ה'ערוך השולחן' (או"ח סי' נו אות ח) וז"ל, ודע שהעולם רגילים לומר 'חצי קדיש וקדיש שלם', ויש מההמון שסוברים דבאמת זהו חצי קדיש, וטעות הוא - שגמר הקדיש הוא רק עד דאמירן בעלמא, אלא שבסוף התפילה מוסיפין תפילת תתקבל ויהא שלמא רבה דמשום שהשלום הוא עמוד העולם, לכך אחר גמר התפילה וצריכין לצאת לאויר העולם, אנו מבקשים מהשי"ת שיהיה שלום בתוכינו ומוסיפין עושה שלום במרומו - אע"ג דחדא מילתא היא עם יהא שלמא רבה, נ"ל דזהו תפילה אחרת, דמתחילה מבקשים שיהא שלום ביננו, ואח"כ מבקשים שאף אם חלילה תפרוץ איזה מחלוקת יסייע לנו הקב"ה לעשות שלום...

עג. הגה"צ ה'מנחת יצחק' זצ"ל גאב"ד העדה החרדית' בעיה"ק ירושלים, נישא בג' זיווגים, במשך שנות חייו, בזיווג ראשון נישא עוד קודם ה'מלחמה', ומעשה שהיה כך היה. 'שדכן' אחד הציע עבורו - 'בת פלוני לפלוני', ויגמר הדבר בכי טוב, בטרם ראיית אם החתן והחתן את המדוברת.

באר הפרשה - פרשת קרח

דעת כלל וכלל. לא כן נחלת עבדי ה', ד'גבול' אחר עשו לחכמתם, והוא, כשיבואו לידי נסיון בענין ה'שלוש' יעשו אפילו דברים כנגד חכמתם והכל בכדי שישורור השלום והשלווה בין בני ישראל. ומה שכרם - חלב חיטים ישביעך, שהקב"ה ישפיע להם פרנסה בריווח אף אם נגזר עליהם ח"ו חסרון הפרנסה, דהא אמרו חז"ל 'מוזני' לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא תליא מילתא, ואמרו בתוס' (שבת קנו. ד"ה אין) ש'זכות גדול משנה המזול', ו'זכות גדולה' היא הבאת שלום בין

זאת וזדאי תישא רווחים גדולים, ותתגדל פרנסתו בהרחבה גדולה 'מאה פעמים' כבה"ע. ובוה מבאר ה'חתם סופר' (ויגש ד"ה והנה אמרו) את הכתוב (תהלים קמו יח) 'השם גבולך שלום חלב חיטים ישביעך', דהנה לכל 'חכם' יש איזה 'גבול ומעצור' לחכמתו, יש מי שבבואו לידי נסיון בענייני 'כבוד' כל חכמתו מסתלקת עד שיעשה דברים כנגד השכל 'למען כבוד שמו' ויתבזה בטיפשותו בעד מעט כבוד, ויש מי שחכמתו עומדת לו רק עד בואו לידי 'קנאה', אז יתנהג כמי שאין בו

בהתקרב מועד הנישואין, נסעו כל בני משפחתו אל עיר מגורי הכלה, לערוך שם את שמחת הנישואין. אך משהגיעו ואמו ראתה את הכלה, נבהלה מאד, כי ראתה שמדובר בבעלת מום. מיד גמרה האם אומר לבטל את השידוך (היה מותר להם לבטל את השידוך כי מדובר בשידוכי טעות על ידי שליח, שהשליח קלקל, ואפשר לומר לו - לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי). ואמרה לו האם, 'יצחק' בוא נברח ונמלט על נפשנו, כי אין רצוני שתחיה עם בעלת מום כזה, אמר הבן - ה'מנחת יצחק', אל לנו לבטל ח"ו את קשרי השידוכין, אעפ"י שהרשות בידינו לעשות כן, אך, איככה נוכל לבזות נערה זו, שכבר מכינה עצמה לנישואיה זה מכבר, ועתה תבוש ותיכלם. ואכן נשאר שם ונשאה באמרו, אף אם אצטרך לאחר מכן לגרשה, מכל מקום בזו העת נערוך את הנישואין, ואם המצב יכריחנו לשלחה בגט פיטורין, נעשה כן בלית ברירה, אבל הס מלהזכיר - לביישה עתה.

אחר שנה מנישואיהם נולד לו בנו הגה"ח ר' בעריש שליט"א, כעבור כמה שנים פרצה המלחמה הנוראה והיא נספתה על קידוש ה'. ולאחר המלחמה נישא המנחת יצחק תחילה לבתו של הרה"ק מוואסלוי זי"ע, ולאחר מכן לבתו של הרה"ק האמרי חיים מויזניץ זי"ע, אך לא היה לו מהם זש"ק. כשסיפר המנחת יצחק סיפור זה נענה ואמר, לאחר כמה שנים מנישואי הראשונים נתברר שכלל לא היה מציאות שיהיה לי זש"ק, ועל פי דרך הטבע הייתי צריך להישאר ערירי. וברור לי ללא כל ספק, שזכיתי לבן אחד מזיווגי הראשון (וממנו נבנה דורות יראים ושלמים בליעה"ר), רק כשכר על שלא גרמתי לבייש נערה מישראל.

וכבר כתב בספר חסידים (תקנ"ג) שעל האדם להיות 'מצטער בצרת חברו' כי אם לא, מה בין זה לבהמה - שאינה חוששת בצער חברתה, ועליו נאמר (קהלת ג ט) ומותר האדם מן הבהמה אין.

עד. פעם התאוננו בני הבית של הרה"ק רבי משה בצלאל זי"ע הי"ד (אחיו של הרה"ק האמרי אמת' זי"ע) על מחסור הפרנסה השורר בביתם. ענה רמ"ב ואמר, הדבר הראשון שעלינו להקפיד הוא שלא תתעורר חלילה קפידה ומחלוקת במחננו, כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות...

וכך ענה פעם יהודי שהיה עליו להתערב באיזה סכסוך שהיה נוגע לחייו ופרנסתו, ויתמהו האנשים מאד - מנין לו כוחות הנפש לשתוק להבליג ולא לקחת חבל ונחלה ב'מחלוקת' זאת, ויען האיש ויאמר, מרגלא בפומיה דאינשי וואס טוהט מען נישט פאר פרנסה... (מה לא יעשה האדם עבור פרנסתו), והרי רבים מבני האדם יחצו ימים יעברו נהרות וירחיקו נדוד לימים וחדשים להביא טרף לביתם, אף אני אעשה כן, בשתיקתי כעת הזאת, ולא אדחה 'מאה פרנסות' במחלוקת אחת...

וכבר אמרו בגמרא (ב"מ נט.) 'אמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו', פירוש שסגולה לעשירות היא לכבד את אשתו, וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ושמעתי לפרש, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחווה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה בקללת 'בזעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג ט), וזו בקללת 'והוא ימשול בך' (שם פסוק טז), ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו, ולכן אם מתנהג האיש כפי שורת הדין ועומד על שלו בכל תוקף מבלי לוותר כלום (ועומד שתישאר בקללתה), אף הקב"ה מתנהג עמו במדה זו וקללתו מתקיימת במלואה - 'בזעת אפך תאכל לחם', אבל המתנהג בחסד וברחמים, ומיקל עליה מקללתה ואינו מושל עצמו עליה, יזכה שאף הקב"ה יקל עליו מקללתו שלא יצטרך להזיע כל כך בקללת הפרנסה, ויתעשר בהרחבה ובנקל.

ואינם נזהרים על פיהם, לחבית של יין ישן ומשובח מאד שיש חור בשוליה, מי הוא השוטה אשר ימלא בה יין, והרי הוא מאבד את כספו בידים, ואדרבה, ככל שהיין חשוב ויקר יותר כך יהיה הפסדו גדול יותר, אלא תחילה יסתום את החור ואז יכניס וישמור שם את היין המשובח, והנמשל מובן, כי פה טמא דומה לחבית שנעשה חור בתחתיתה שאינה מחזקת מה שנותנים בתוכה, וכל המצוות ומעשים טובים ילכו להבל ולריק אם חלילה לא יכין בלי מוכשר הראוי לקבל את היין.

וב'שב שמעתתא' מביא בהקדמה (ד"ה רבי שמעון בר יוחאי) דכשם שתורה שבכתב צריכה להיות כתובה על הקלף ובספר, כך נמי בתורה שבע"פ נחשב הפה כמו הקלף של התורה, ועל כן מן הראוי שיהא נקי ונדב לכתובה של תורה, אבל אם חלילה מנבל ומטמא את פיו לא יוכלו לכתוב עליו את האותיות הקדושות.

עושה שלום במרומוי"ח הוא ברחמיו יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן, ויבנה ביהמ"ק בב"א מתוך הארת פנים וכל מיני ישועות.

אדם לחבירו, וזהו ביאור הקרא השם גבולך שלום בשכר זאת שמשים את הגבול לחכמתו כאשר נוגע הדבר לעניין השלום, לכך חלב חיטים ישיבעך יזכה לשבוע בפרנסה מרובה ושפע עד בלי די.

נצור לשונך - כוחה של שמירת הלשון לטב ולמוטב

איתא במדרש (רבה יח ג) שקרח שאל את משה 'בית מלא ספרים' מהו שיהא חייב במזווה, וענה משה רבינו 'הן', ומבאר ה'חתם סופר' זי"ע, (החדש, ריש הפרשה) וז"ל. כי גם אם תוכו של אדם יקדש כולו כמלאך (כבית המלא ספרים) לא יועיל אם לא יקדש פתחי פיו^{ע"ה}, וכן להיפך - גדול שמירת הפה אף אם לא יהיה בית מלא ספרים - פירוש, שלא יהיה מלא תורה ויראה, אם רק פתחי פיו שמורים קדוש יאמר לז"ו - אך יזהר שלא יהיה בית העצים והתבן 'מעשי בהמה' שהם רשעים גמורים, אבל זולת זה עיקר הבל תלוי בפתחי פיו^{ע"ה}, ולכן בית מלא ספרים בעי מזווה בפתח דווקא לרמוז בנ"ל.

ובררך משל ממשיל ב'ארחות צדיקים' (בהקדמה, עי"ש) את התלמידי חכמים העוסקים בתורה ובמצוות

עה. אומר היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע על דברי חכמים (יומא ח ט) 'מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל', שכמו שמדרך הטובלים במקוה מים - יסגרו העיניים והפה כדי שלא יכנסו בהם המים, כיו"ב הקב"ה מטהר את ישראל על ידי שישמרו כראוי על העיניים ומוצאות הפה.

עו. כה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע בדרך רמז בלשון שאומרים (בהגדה) 'חסל סדור פסח כהלכתו', כי 'סדור' בגימטריא 'רע' (270), ודע, 'חסל' ומסתלק כל כח הרע כאשר 'פה-סח כהלכתו' - כאשר אדם שומר על מוצא פיו ולשונו מדבר ברע.

עז. פעם הביאו להרה"ק ה'ייטב לב' כד יין ששמו באידיש 'קריגעל', והיה הכד מיופה בכל מיני יופי, נענה הבן ה'קדושת יו"ט' לאביו, הנה קריגעל הלז כל כך יפה היא, אבל זאת לא אבין מדוע נקראת בשם מכוער כל כך - שכן קריגעל הוא מלשון מצה ומריבה, נענה האב ואמר, אה, את שמו 'הרוויח' ביושר, כי יש לו למעלה פה גדול (לשפיכת היין) - כלומר שמדבר מידי הרבה, וברוב דברים לא יחדל פשע (משלי י ט).

עח. ידוע מאמר העולם שבאמירת 'עושה שלום' פוסעים לאחור בכפיפת ראש (או"ח קכ"ג א), כי הדרך להשכין שלום - אך ורק בהכנעה שיעתק ממקומו, יחזור לאחוריו שלש פסיעות ויכוף ראשו לרעהו, ואז הכל יבוא על מקומו לשלום.